

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Kriminalomsorgens adgang til å anvende digital teknologi overfor domfelte ved straffgjennomføring med elektronisk kontroll

En analyse av om straffgjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll er i samsvar med retten til privatliv etter Grunnloven § 102

Thomas Bygdnes Hauan

Liten masteroppgave i rettsvitenskap høst 2020

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Aktualitet.....	1
1.3	Begrepsavklaring	3
1.4	Avgrensing.....	4
1.5	Rettskilder og metode	5
1.6	Oversikt over den videre fremstillingen	5
2	Generelt om gjennomføring av straff i Norge.....	7
2.1	Innledning	7
2.2	Strafferettslige reaksjoner i norsk rett.....	7
2.3	Prinsipper og formål bak straffegjennomføring.....	9
3	Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i egen bolig (elektronisk kontroll).....	14
3.1	Innledning	14
3.2	Hvilke formål og prinsipper er det som særlig begrunner straffegjennomføring med elektronisk kontroll?	15
3.3	Hvilke materielle krav gjelder for elektronisk kontroll?.....	17
3.3.1	Innledning	17
3.3.2	Gjennomføringstid.....	18
3.3.3	Hensiktsmessighet.....	18
3.3.4	Utilrådelighetsvurdering	19
3.3.5	Når skal det ikke skal innvilges elektronisk kontroll?	20
3.4	Individuelle krav og forutsetninger.....	21
3.4.1	Hvilke individuelle krav og forutsetninger må foreligge for straffegjennomføring med elektronisk kontroll?	21
3.4.2	Hva er konsekvensene for brudd på de individuelle krav og forutsetninger?..	23
3.5	Hvilke kontrolltiltak benytter kriminalomsorgen for å kontrollere domfelte?	24

3.6	Bruk av radiofrekvensteknologi for kontroll av domfelte	25
3.7	Adgang til anvendelse av digital teknologi ved elektronisk soning	26
3.7.1	Hvilke digitale kontrolltiltak kan kriminalomsorgen iverksette?	26
3.7.2	I hvilke tilfeller kan kriminalomsorgen iverksette digitale kontrolltiltak?	29
4	Utgjør anvendelse av digital teknologi et rettmessig inngrep i retten til privatliv?.....	30
4.1	Forholdet mellom Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.....	30
4.2	Utgjør anvendelse av digital teknologi et inngrep i privatlivet?.....	33
4.2.1	Hva innebærer et ”inngrep” i privatlivet?.....	33
4.2.2	Innebærer anvendelse av digital teknologi et inngrep i retten til privatliv?	34
4.3	Inngrepet må ha hjemmel i lov	37
4.3.1	Hva ligger i kravet om hjemmel i lov?	37
4.3.2	Tilfredsstill den norske lovgivningen kravet om hjemmel i lov?	41
4.4	Inngrepet må ivareta et legitimt formål	46
4.4.1	Hva er legitime formål?	46
4.4.2	Tilfredsstill den norske lovgivningen vilkåret om legitimt formål?	47
4.5	Inngrepet må være forholdsmessig	48
4.5.1	Hva menes med at inngrepet må være forholdsmessig?	48
4.5.2	Tilfredsstill den norske lovgivningen vilkåret om at inngrepet må være forholdsmessig?	50
5	Konklusjoner.....	54
	Kilderegister.....	56

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for avhandlingen er straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll. Problemstillingen i oppgaven knytter seg til kriminalomsorgens adgang til bruk av digital teknologi for å kontrollere de domfelte under soning, og hvorvidt denne adgangen er i samsvar med retten til respekt for privatlivet etter Grunnloven § 102.¹

Behandlingen av avhandlingens tema har to hovedformål. Det første formålet er å avklare i hvilken grad og under hvilke omstendigheter kriminalomsorgen har adgang til å iverksette digitale kontrolltiltak overfor domfelte som gjennomfører straff under elektronisk kontroll, samt hvor langt denne adgangen rekker. Avhandlingen vil gjøre rede for de tiltakene som allerede eksisterer, og legge hovedfokus på de nye digitale kontrolltiltakene kriminalomsorgen har adgang til å benytte.

Det andre formålet er å undersøke hvorvidt reglene om digital teknologi etter straffegjennomføringsloven² § 16 a er i samsvar med de konstitusjonelle rammene etter Grunnloven § 102 og de internasjonale forpliktelse som gjør seg gjeldende etter den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 8.³

1.2 Aktualitet

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er et dagsaktuelt tema. Stortinget vedtok i slutten av desember 2019 lov om endringer i straffegjennomføringsloven som resulterte i vesentlige endringer for straffegjennomføringsformen.⁴

Endringene i lovverket knyttet seg først og fremst til straffegjennomføring utenfor fengsel etter strgfjl. §16. Tidligere regulerte bestemmelsen både gjennomføring av straff utenfor fengsel med særlige vilkår, og gjennomføring av straff med elektronisk kontroll. Ved

¹ Kongerikets Norges Grunnlov, 17. mai 1814.

² Lov 18. Mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (Straffegjennomføringsloven – strgfjl.).

³ Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter. (EMK).

⁴ Lov 20. desember 2019 nr. 105 om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

lovvedtaket ble det imidlertid vedtatt å skille ut straffegjennomføring med elektronisk kontroll til en egen bestemmelse i ny § 16 a.

Det ble samtidig vedtatt flere sentrale endringer knyttet til selve gjennomføringsformen. Blant annet ble det vedtatt lovendringer for varige soningsudyktige, samt hvilke grupper av domfelte som kan innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Endringene strammet også inn på hvilke lovbrudd som ikke skal innvilges fotlenkesoning. Dette gjelder i stor grad domfelte dømt for seksual- og voldslovbrudd. Disse endringene trådte i kraft 1. juli 2020.

De endringene i regelverket som danner premissene for avhandlingen er imidlertid endringene som trådte i kraft 1. september 2020, og gjelder kriminalomsorgens ansvar for kontroll av vilkår under straffegjennomføring med elektronisk kontroll.⁵ Under soning med elektronisk kontroll, er det kriminalomsorgen som har ansvaret for å kontrollere at domfelte overholder de satte vilkårene, og at gjennomføringsplanen følges. Av strgjfl. § 16, jf. forskrift om straffegjennomføring⁶ § 7-5 annet ledd, fulgte det tidligere at kriminalomsorgen kunne foreta uanmeldte kontroller i hjemmet eller på sysselsettingen for å kontrollere at vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble overholdt.

Etter endringene i lovverket åpner straffegjennomføringsloven § 16 a fjerde ledd for at kriminalomsorgen kan ta i bruk en rekke teknologiske kontrolltiltak dersom dagens radiofrekvensteknologi ikke er tilstrekkelig for å kontrollere at vilkårene for gjennomføringen overholdes. Disse kontrolltiltakene omfatter blant annet sporingsteknologi, videosamtaler, fjernalkoholtesting og biometri, herunder fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning.

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll har også blitt satt på dagsordenen som følge av det nasjonale virusutbruddet av COVID-19. Virusutbruddet resulterte i en nærmest total stenging av både privat og offentlig sektor, og medførte de mest inngripende preventive tiltak i Norge siden krigen.⁷ I slutten av mars 2020 var alle sider ved det norske samfunn berørt av

⁵ Kgl. res. 19. Juni 2020 nr. 1245 forskrift om delt ikrafts. av lov 20. Desember 2019, endringer i straffegjennomføringsloven mv.

⁶ Forskrift 22. februar 2002 nr. 183 om straffegjennomføring.

⁷ Pedja Kalajzic og Emilie Louise Solberg, *Varsler de mest inngripende tiltakene Norge har hatt i fredstid*, NRK, 12. mars 2020. <https://www.nrk.no/norge/varsler-de-mest-inngripende-tiltakene-norge-har-hatt-i-fredstid-1.14940376>

utbruddet. Dette inkluderte også fengslene i Norge, hvor både innsatte og ansatte ved fengslene fikk påvist virusmitte. Som samfunnskritisk sektor⁸ måtte kriminalomsorgen holde virksomheten i gang, men en rekke tiltak ble iverksatt for å minske virusmitte. Et av tiltakene som ble iverksatt var overføring til straffegjennomføring i eget hjem under elektronisk kontroll.⁹ For å redusere antall innsatte i fengslene, ble det bestemt at innsatte som nærmet seg slutten av straffegjennomføringen kunne sone resterende tid med fotlenke. Per 17. April 2020 var antallet som sonet med fotlenke 405 domfelte. På grunn av en forventet økning i takt med den pågående smittesituasjonen, leide Kriminalomsorgsdirektoratet inn ytterligere 200 fotlenker for å tilfredsstille behovet for straffegjennomføringsformen.¹⁰

1.3 Begrepsavklaring

Digital teknologi har ingen klar definisjon i lovverket. Det syntes heller ikke foreligge en konkret ordboksdefinisjon. Begrepet kan imidlertid forstås slik at den teknologi som anvendes, er *digitalisert*. Dette defineres som at teknologien har til hensikt å gi data, bilder eller lyd i digital form.¹¹ Digitalisering av teknologien kan også defineres som tilrettelegging for generering av digital informasjon, samt håndtering og utnyttelse av informasjon ved hjelp av informasjonsteknologi.¹²

I avhandlingen vil begrepet digital teknologi fungere som en paraplydefinisjon på de digitale kontrolltiltakene kriminalomsorgen kan anvende ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Andre begreper vil brukes der det anses hensiktsmessig for avhandlingen.

⁸ Regjeringen presenterte 16. mars 2020 en liste over kritiske samfunnsfunksjoner som måtte ivaretas under den pågående pandemien. Kriminalomsorgen var en av disse funksjonene. Se <https://www.regjeringen.no/contentassets/8da70b8196a24296ae730eaf99056c1b/liste-over-kritiske-samfunnsfunksjoner-tabell.pdf> under punkt. om lov og orden. (sist sjekket 02. desember 2020).

⁹ Strgjfl. Kapittel 3 A § 45 b. Midlertidige regler for å avhjelpe negative konsekvenser av covid-19. Tilføyd ved lov 26. mai 2020 nr. 49, opphevet ved lov 26. mai 2020 nr. 49 (ikr. 1. nov 2020)

¹⁰ Kriminalomsorgsdirektoratet. *Flere gjennomfører straff med fotlenke*, NTB, 17. april 2020 <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/flere-gjennomfører-straff-med-fotlenke?publisherId=17847130&releaseId=17883654>. (sist sjekket 02. desember 2020).

¹¹ Helene Urdland Karlsen og Grete Krogstad, *Norsk ordbok bokmål*, 5. utgave, 1. opplag, Cappelen Damm AS, Oslo 2018 (side 168).

¹² Henrik Dvergsdal: *digitalisering i Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 11. desember 2020 fra <https://snl.no/digitalisering> (sist sjekket 02. Desember 2020).

Elektronisk kontroll (EK) referer til straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og blir ofte omtalt som fotlenkesoning. I denne avhandlingen vil begrepene bli brukt om hverandre. På engelsk blir begrepet oversatt til electronic monitoring (EM).

Kriminalomsorgen er et organ som skal fullbyrde de reaksjoner som påtalemyndighet eller domstol har besluttet. Kriminalomsorgen har ansvaret for gjennomføringen av straff i fengsel, forvaring, samfunnsstraff og varetektsfengsling og ved andre strafferettslige særreaksjoner.

Friomsorgen er et underordnet organ av kriminalomsorgen og har ansvaret for gjennomføring av straff i samfunn. Det er det lokale friomsorgskontoret i hver region som gjennomfører straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

1.4 Avgrensning

Avhandlingen vil primært rette seg mot gjennomføring av straff. Det forutsettes derfor at straffbarhetsvilkårene er oppfylt og straff er idømt. Avhandlingen vil derfor avgrense mot forbudet mot husransakelse etter Grunnloven § 102 første ledd annet punktum.

Kjerneområdet til forbudet er husundersøkelser som ledd i etterforskning av mulige straffbare forhold, og Høyesterett har forutsatt at husransakelse bare kan skje når det foreligger mistanke om kriminalitet, og da om straffbare handlinger av en viss alvorlighetsgrad.¹³ Siden avhandlingen forutsetter at straffbarhetsvilkårene er oppfylt og straff er idømt, vil forbudet mot husransakelse i Grunnloven § 102 falle utenfor, og ikke inkluderes i den videre avhandlingen.

Videre vil avhandlingen først og fremst behandle straffegjennomføring utenfor fengsel med elektronisk kontroll. Den delen av kriminalomsorgen og kontrolltiltak som gjelder straffegjennomføring i fengsel vil følgelig ikke berøres i avhandlingen. Der det er hensiktsmessig for å danne et sammenfallende bilde vil imidlertid soning i fengsel nevnes.

Under den konkrete drøftelsen av hvorvidt de digitale kontrolltiltakene er i samsvar med Grunnloven § 102, har jeg valgt å avgrense drøftelsen til å omfatte kun kontrolltiltakene som gjelder sporingsteknologi og biometri. Verken av disse kontrolltiltakene har vært benyttet av kriminalomsorgen tidligere, og er etter min mening de mest interessante å vurdere opp mot Grunnloven § 102. Kontrolltiltakene som omhandler videosamtale og fjernalkoholtesting er

¹³ Rt. 2004 s. 1723 avsnitt 45 og 49

etter min mening ikke problematisk i den grad disse kontrolltiltakene ikke representerer en vesentlig endring fra den praksis som har eksistert til nå.

1.5 Rettskilder og metode

Avhandlingen vil i all hovedsak følge alminnelig norsk rettskildelære, slik beskrevet av Eckhoff.¹⁴ Den juridiske metoden kan beskrives på flere måter, og Nygaard benytter for eksempel begrepet ”rettskildeprinsipper” om de retningslinjer for metodebruken i juridiske tekster.¹⁵ Det anses imidlertid ikke nødvendig å utdype dette metodegrunnlaget nærmere.

Det vurderes likevel hensiktsmessig å trekke frem et spesielt metodisk poeng ved avhandlingens tema. Det er lite rettspraksis med relevans for avhandlingens konkrete problemstilling. Dette har sin forklaring i at det er kriminalomsorgen, og ikke domstolene, som beslutter innvilgelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Mangelen på relevant rettspraksis medfører at behandlingen av avhandlingens konkrete problemstilling i kapittel 4 må ta utgangspunkt i rettskilder som deler likhetstrekk med problemstillingen som skal behandles.

Ved drøftingen av avhandlingens problemstilling i kapittel 4 vil også de materielle rammene i både Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 aktualiseres. I den sammenheng oppstår metodiske spørsmål om forholdet mellom de to bestemmelsene. Av hensyn til avhandlingens strukturelle sammenheng, har jeg valgt å innlede kapittel 4 med en metodisk drøftelse av forholdet mellom Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

1.6 Oversikt over den videre fremstillingen

I den videre drøftelsen, vil det i kapittel 2 generelt gjøres rede for straffegjennomføring i Norge. Det vil blant gis en presentasjon over hvilke strafferettslige reaksjoner som eksisterer i norsk rett, og hvilke prinsipper og formål norsk straffegjennomføringsrett bygger på.

Kapittel 3 omhandler straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Det vil gjøres rede for hvilke formål og prinsipper som særlig begrunner gjennomføringsformen. Videre vil det gjøres rede for de materielle og prosessuelle vilkårene for innvilgelse av fotlenkesoning, samt hvilke forutsetninger og krav som må foreligge. Kapittelet tar videre for seg en beskrivelse av

¹⁴ Torstein Eckhoff, *Rettskildelære*, 5. Utgave, Oslo 2001.

¹⁵ Nils Nygaard, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. Utg., 4. opplag, Universitetsforlaget 2004 s. 31, sitert i Jens Edvind Skoghøy., *Rett og rettsanvendelse*, 1. Utg. Universitetsforlaget 2018. s. 17

konsekvenser ved brudd på vilkår, samt hvilke tilfeller hvor straffegjennomføring med fotlenke ikke skal innvilges. Kapittelet vil også gjøre rede for bruk av digital teknologi som kontrolltiltak. Det vil gis en oversikt over hvilke kontrolltiltak kriminalomsorgen kan benytte, formålet med slik kontroll, samt gjøre rede for de nye digitale kontrolltiltakene kriminalomsorgen har anledning til å iverksette. Her vil de konkrete digitale kontrolltiltakene fremstilles.

I kapittel 4 vil avhandlingens konkrete problemstilling behandles. Det vil innledningsvis gjøres rede for forholdet mellom Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8. Den videre drøftelsen vil deretter vurdere om kriminalomsorgens anvendelse av digital teknologi er i samsvar med de konstitusjonelle rammene etter Grunnloven § 102 og menneskerettslige rammene etter EMK artikkel 8.

I kapittel 5 vil avhandlingen sammenfattes, og det vil gis en konklusjon på oppgavens problemstilling.

2 Generelt om gjennomføring av straff i Norge

2.1 Innledning

I norsk rett regnes straff som den strengeste sivile reaksjonen noen kan idømmes.¹⁶ Straff blir definert som et onde som staten tilføyer en lovovertreder på bakgrunn av lovovertrædelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde.¹⁷ Den grunnleggende forutsetningen for straffgjennomføring med elektronisk kontroll og øvrige gjennomføringsformer, er at det er gitt straff. Det er først etter at en domstol har dømt vedkommende til ubetinget fengsel at spørsmålet om straffgjennomføring med elektronisk kontroll får aktualitet. I det følgende vil det gjøres rede for hvilke strafferettslige reaksjoner som kan pådømmes, og de hensyn som gjør seg gjeldende ved valg av reaksjon. Kapittelets fokus vil imidlertid rette seg mot straffgjennomføring som sådan.

2.2 Strafferettslige reaksjoner i norsk rett

Det rettslige rammeverket rundt straff i Norge reguleres gjennom straffeloven¹⁸, straffeprosessloven¹⁹ og straffgjennomføringsloven. En generell oversikt over hvilke strafferettslige reaksjoner som kan pådømmes fremkommer av straffeloven §§ 29 og 30. De strafferettslige reaksjoner som fremkommer av § 30 er ikke relevant for avhandlingen, og vil ikke beskrives nærmere. Strl. § 29 er delvis en oversiktsbestemmelse og regner opp i første ledd bokstav a-e de legaldefinerte strafferettslige reaksjonene. Hensikten med bestemmelsen oppgis av forarbeidene, hvor formålet delvis er å gi en konkret oversikt over hvilke straffarter som finnes, men også som en legal informasjonsbestemmelse som avgjør hvilke reaksjoner som etter norsk strafferettspleie regnes som straff og hvilke som ikke gjør det.²⁰ Etter Strl. § 29 første ledd er straffereaksjonene henholdsvis fengsel, forvaring, samfunnsstraff, ungdomsstraff, bot og rettighetstap. Straffereaksjonene er nærmere beskrevet i strl. kapittel 6-8 a. I det følgende vil noen av de mest sentrale strafferettslige reaksjonene omtales kort.

¹⁶ Ot.prp. Nr. 90 (2003-2004) side 17.

¹⁷ Rt. 1977 s. 1207 og Ot.prp. Nr. 90 (2003-2004) Om lov om straff (straffeloven) side 20.

¹⁸ Lov 20. 05. 2005 nr. 28 om straff (straffeloven – strl.).

¹⁹ Lov 22. 05. 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosessloven – strprl.).

²⁰ Ot.prp. Nr. 90 (2003-2004) side 433.

Fengselsstraff

Den tradisjonelle og folkelige forståelsen av hvordan straff skal gjennomføres er ved innsettelse i fengsel, bak ”lås og slå”. Fengselsstraff reguleres av strl. § 31 første ledd som fremholder at fengselsstraff kan idømmes når dette er bestemt i straffebudet. Ved idømmelse av fengselsstraff skilles det mellom betinget og ubetinget fengsel, hvor det er domstolen som tar stilling til hvorvidt fengselsstraffen skal gjøres betinget eller ubetinget. Det estimeres at årlig innsettes rundt 9000 personer i norske fengsler som er dømt til ubetinget fengselsstraff, hvor nesten 50 prosent av fengselsdommene er på tre måneder eller mindre og 80 prosent er på ett år eller mindre.²¹ Som nevnt overfor i punkt 2.1 er det en grunnleggende forutsetning for straffegjennomføring med elektronisk kontroll av det er idømt ubetinget fengselsstraff.

Forvaring

Forvaring er den strengeste reaksjonen som kan pådømmes. Etter strl. § 40 kan forvaring idømmes når fengsel ikke anses tilstrekkelig for å verne andres liv, helse eller frihet. Terskelen for forvaring er imidlertid meget høy, og anvendes sjeldent.²² Reaksjonen har ingen videre relevans for avhandlingen, og vil derfor ikke beskrives ytterligere.

Samfunnsstraff

Samfunnsstraff er et av de mest brukte alternativene til fengselsstraff. På lik linje med straffegjennomføring med elektronisk kontroll, tar samfunnsstraff sikte på at straffen kan gjennomføres utenfor fengsel. Etter strl. § 48 bokstav a-c er det tre kumulative vilkår for idømmelse av samfunnsstraff. For det første må den idømte strafferammen ikke være strengere enn fengsel i 1 år. For det andre må hensynet til straffens formål ikke tale mot samfunnsstraff. Etter det tredje og siste vilkåret må lovbrøteren samtykke. Samfunnsstraff er en reaksjonsform som ofte idømmes unge lovbrøtere.²³ Utover den grad at samfunnsstraff gjennomføres utenfor fengsel, er det ingen annen relevans i forhold til fotlenkesoning.

²¹ Marianne K. Øster og Tore Rokkan, *The Norwegian Approach to Electronic monitoring: Changing the System and Making a Difference*, Federal Sentencing Reporter, (2018) Volum 31, nr. 1 side. 75.

²² Wasim Riaz, *Philip Manshaus dømt til 21 års forvaring*, Aftenposten 11. Juni 2020 <https://www.aftenposten.no/norge/i/Op4E3E/philip-manshaus-doemt-til-21-aars-forvaring> (sist sjekket 02. desember 2020)

²³ Se for eksempel Rt. 2007 side 252.

2.3 Prinsipper og formål bak straffegjennomføring

I Norge benyttes straff som reaksjon for å beskytte samfunnet mot lovbrudd og uønskede handlinger.²⁴ Der hensikten med straff i utgangpunktet er at det skal kjennes som et onde, er det samtidig et mål at ingen straffedømte bør gjennomføre straffen under strengere sikkerhets- og kontrollregimer enn det som ut fra en sikkerhetsvurdering er påkrevet.²⁵ Det er kriminalomsorgen som har ansvaret for gjennomføring av straff i Norge og at rammene rundt straffegjennomføringen er i tråd med både nasjonale og internasjonale lover og regler, samt i tråd med bærende prinsipper for straffegjennomføringen.

Straffegjennomføringsloven av 2001 er den viktigste rettskilden for gjennomføring av straff i Norge. Loven retter seg mot forholdet mellom samfunnet som helhet og den enkelte straffedømte, der formålet er at kriminalomsorgen skal gjennomføre straff i tråd med intensjonene bak reaksjonen, og sørge for at den gjennomføres på en samfunnsbetryggende måte.²⁶ Strgjfl. regulerer blant annet gjennomføring av fengselsstraff, forvaring, samfunnsstraff og andre strafferettslige særreaksjoner, jf. § 1. Loven inneholder også en rekke bestemmelser om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen, jf. kapittel 1A og 1B.

Strafferettslige reaksjoner kan gjennomføres på en rekke ulike måter. Strgjfl. kapittel 3 regulerer gjennomføringen av de vanligste reaksjonene, herunder fengselsstraff, forvaring og strafferettslige særreaksjoner. Kapittelets innledningsbestemmelse § 10 lister opp hvilke måter disse kan gjennomføres. Disse er henholdsvis i fengsel med høyt sikkerhetsnivå (lukket avdeling), i fengsel med lavere sikkerhetsnivå (åpen avdeling), i overgangsbolig, utenfor fengsel med særlige vilkår etter § 16, straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter § 16 a eller som prøveløslatt med vilkår etter § 43 annet ledd.

Hovedregelen for gjennomføring i fengsel er at soningen skal starte i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, jf. strgjfl. § 11 første ledd. Ved spørsmålet om valg av gjennomføringsform skal kriminalomsorgen likevel treffe en avgjørelse på grunnlag av en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle, der kriminalomsorgen tar utgangspunkt i hvilket sikkerhetsregime som anses

²⁴ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 149.

²⁵ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 55.

²⁶ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 8.

nødvendig i det gitte tilfellet.²⁷ Ved vurderingen skal blant annet legges vekt på det straffbare forholds objektive grovhet, straffetidens lengde, tidligere kriminalitet, kjennskap til domfelte og øvrige opplysninger i saken.²⁸ Ved spørsmål om domfelte kan sone straffegjennomføring i eget hjem med elektronisk kontroll, må kriminalomsorgen fatte en avgjørelse på bakgrunn av denne sikkerhetsvurderingen. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll vil bli behandlet i avhandlingens neste kapittel. De øvrige gjennomføringsformene er av begrenset relevans, og vil ikke omtales nærmere.

Regelverket om straffegjennomføring bygger på en rekke viktige prinsipper og formål. Strgjfl. §§ 2 og 3 angir de overordnede prinsippene for hvordan straffen skal gjennomføres. Både hensynet til formålet med straffen og hensynet til domfeltes tilpasning til samfunnet oppgis som sentrale elementer som skal være styrende for alle typer straffegjennomføring, og for tolkningen av straffegjennomføringslovens øvrige bestemmelser.²⁹ Både de formål og prinsippene straffegjennomføringsloven bygger på er dermed relevant for spørsmål knyttet til fotlenkesoning og bruk av digitale teknologi som kontrolltiltak.

Det følger av straffegjennomføringslovens formålsbestemmelse § 2 at straffen skal:

”gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold”.

Ordlyden fremholder at ”formålet med straffen” er bestemmelsens sentrale element. En naturlig forståelse av ordlyden tolkes som en henvisning til samfunnets formål med straffegjennomføring, nemlig å ilegge straff for uønskede handlinger. Dette formålet er i straffegjennomføringen et overordnet prinsipp og legger begrensninger for kriminalomsorgens behandling av den enkelte domfelte.³⁰ Straffegjennomføringslovens forarbeider fremholder at det ved behandling av innsatte og domfelte må tas hensyn til den *”alminnelige rettsoppfatning, og ikke sikkerhetsmessige forhold alene, ved vurdering av hvordan straffen skal gjennomføres.”*³¹ Spesielt hensynet til den alminnelige rettsoppfatning

²⁷ Birgitte Storvik, *Straffegjennomføring*, 3. utg, 2. opplag, Oslo 2019 side 138-139.

²⁸ Retningslinjer fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, 16. mai 2002 (doknr: KSF-2002-9001) pkt. 3.3.

²⁹ Storvik (2019) side 38-39.

³⁰ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) Om lov om gjennomføring av straff mv. (Straffegjennomføringsloven). Se også Storvik (2019) side 18-19.

³¹ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 28.

er et viktig hensyn, og kommer tilsvarende til uttrykk i straffegjennomføringsforskriften § 1-2 første ledd. Videre fremhever forarbeidene det at hensynet til den alminnelige rettsoppfatning må tillegges særlig vekt siden kriminalomsorgen er del av en system som preges av stor fleksibilitet hvor mulighetene for individuell tilpasning av straffegjennomføringen.³²

Hva forarbeidene mener med den ”alminnelige rettsoppfatning” er uklart, men ordlyden tilsier at det må ses hen til samfunnets oppfatning av kriminalomsorgens behandling av domfelte. Verken lovtekst, forarbeider eller tilhørende retningslinjer synes å nevne hvilke forhold som skal legges vekt på. Mangelen på konkrete holdepunkter tilsier at det ligger til kriminalomsorgen å foreta en konkret helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle.

I litteraturen har forståelsen av hensynet vært at kriminalomsorgen må ta hensyn til allmennhetens verdimeslige oppfatning av hva som er en rettferdig straffegjennomføring.³³ Et veiledende spørsmål vil være hvordan ”den vanlige mann” i gata vil reagere på kriminalomsorgens behandling av den domfelte, der både hensynet til fornærmede, domfelte selv og andre forhold spiller inn.³⁴ For at straffegjennomføringen skal fungere etter sin hensikt, er legitimitet i befolkningen en nødvendig forutsetning.³⁵

Vekten av ulike momenter vil dermed variere på bakgrunn av det tilfelle som foreligger. Av litteraturen kan det trekkes frem noen sentrale momenter som ofte vil være relevante i de fleste tilfeller.³⁶ En naturlig utgangspunkt vil være å ta utgangspunkt i alvorlighetsgraden i den straffbare handlingen. Videre vil lengden på dommen, og tiden som har gått siden domfellelse være av betydning. Et siste moment som trekkes frem er hensynet til nødvendigheten av rehabiliteringen for å hindre gjentakelse av straffbare handlinger. Det vil for eksempel være i samsvar med den allmenne rettsoppfatning å tillate en ung fartsovertreder å sone med fotlenke utenfor fengsel. På den andre siden ville det kunne stride mot den allmenne rettsoppfatning å tillate at grove narkotikaforbrytere eller overgrepssdomte kan sone hele straffen med fotlenke.³⁷

³² Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 28.

³³ Storvik (2019) side 38-39.

³⁴ Storvik (2019) side 39.

³⁵ Storvik (2019) side 39.

³⁶ Storvik (2019) side 40.

³⁷ Runa Røed, *Justisministeren vil ha fotlenke på overgrepssanmeldte*, VG, 1. September 2017 <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/KwWAX/justisministeren-vil-ha-fotlenke-paa-overgrepssanmeldte>. (sist sjekket 02. desember 2020).

I noen situasjoner kan konkurrerende hensyn gjøre seg gjeldende som medfører at individuelle hensyn kan måtte vike dersom det kan stride mot den alminnelige rettsoppfatningen i befolkningen.³⁸ Det legges videre opp til at kriminalomsorgen har plikt til å vurdere dette hensynet i forbindelse med ethvert vedtak som fattes overfor domfelte eller innsatte. Denne interesseavveiningen oppstår i flere tilfeller, blant annet i vurderingen av overføring til gjennomføring av straff utenfor fengsel med fotlenkesoning.

Strgjfl. § 3 regulerer rammene for hvordan den konkrete straffegjennomføringen skal foregå. Bestemmelsen inneholder en rekke elementer som kriminalomsorgen skal følge og må forholde seg til ved selve gjennomføringen. En fullstendig gjennomgang av alle elementene i § 3 er imidlertid ikke nødvendig for avhandlingen. Det vil derfor fokuseres på hovedlinjene som fremgår av bestemmelsen.

Etter strgjfl. § 3 første ledd første punktum skal straffegjennomføringen være *”sikkerhetsmessig forsvarlig.”* Dette følger også av straffegjennomføringsforskriften § 1-2 første ledd. Ordlyden gir ingen klar forståelse på hva begrepet innebærer, men det er naturlig å tenke at både sikkerheten til de involverte partene i gjennomføringen står i fokus. Dette vil naturlig nok gjelde den domfelte, men også kriminalomsorgens ansatte og samfunnet ellers. Gjennom hele prosessen skal gjennomføringen av reaksjonen med andre ord være betryggende for samfunnet.³⁹

I forarbeidenes merknader til bestemmelsen fremkommer det at straffegjennomføringen skal tilrettelegges innenfor *”samfunnsmessig forsvarlige rammer”* på bakgrunn av *”domfeltes behov og forutsetninger”*.⁴⁰ Med *”forsvarlige rammer”* utdypes det at kriminalomsorgen hele tiden må vurdere sikkerheten ved gjennomføringen opp mot svikt i form av nye straffbare handlinger, rømninger og andre negative forhold. Samtidig skal gjennomføringen av reaksjonen tilrettelegges slik at den domfelte seg kan gjøre en innsats for å motvirke ny kriminalitet. Etter retningslinjene til straffegjennomføringsloven ligger det til kriminalomsorgen å foreta en skjønnsmessig vurdering av tiltakets sikkerhet, og følgelig ikke

³⁸ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 149.

³⁹ Storvik (2019) side 143.

⁴⁰ Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) side 149-150.

gjennomføre tiltaket dersom kriminalomsorgen ikke finner sikkerheten tilstrekkelig ivaretatt.⁴¹

Vurderingen av sikkerheten er sentralt element i straffegjennomføringen og er være relevant i flere sammenhenger, blant annet om overføring til friere straffegjennomføring som for eksempel fotlenkesoning.⁴² Også ved vurderingen om det skal iverksettes digitale kontrolltiltak ovenfor domfelte med fotlenke vil vurderingen av sikkerheten stå sentralt.

I likhet ved vurderingen under strgfjl. § 2 første ledd om den ”*alminnelige rettsoppfatning*”, oppgir verken lovtekst eller forarbeider hvordan sikkerhetsvurderingen etter § 3 første ledd skal foretas. Retningslinjene til straffegjennomføringsloven oppgir imidlertid at det skal foretas en konkret, skjønsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Det er med andre ord ingen uttømmende liste over momenter som er relevante, og hvilken vekt man skal tillegge de ulike momentene vil dermed variere fra sak til sak på bakgrunn av hvilke opplysninger kriminalomsorgen har. Det kan likevel pekes på noen generelle momenter som ofte vil være relevante i kriminalomsorgens skjønsvurdering, blant annet domfeltes strafferettslige historikk, domfeltes oppførsel under straffegjennomføringen og domfeltes forhold til alkohol og andre rusmidler.⁴³ De momenter ved sikkerhetsvurderingen vil også være relevant ved spørsmål om Kriminalomsorgens bruk av digitale kontrolltiltak. Dette vil bli nærmere gjennomgått senere i avhandlingen.

⁴¹ Rundskriv fra kriminalomsorgens sentrale forvaltning, 27. oktober 2008, (Dok.nr. KSF-2008-9001) pkt. I.

⁴² Se strgfjl. §§ 12, 15, 16, 16 a, 20, 33 og forskriften §§ 3-32, 3-33 og 3-34.

⁴³ Se Storvik (2019) side 47 for en inngående redegjørelse av de ulike momentene.

3 Straffegjennomføring med elektronisk kontroll i egen bolig (elektronisk kontroll)

3.1 Innledning

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er en gjennomføringsform som innebærer at domfelte soner i eget hjem. Gjennomføringsformen blir ofte bare omtalt som *fotlenkesoning*.⁴⁴

Gjennomføring av straff med elektronisk kontroll er i historisk sammenheng en nokså ny gjennomføringsform i Norge. Ordningen ble først etablert som prøveprosjekt i 2008.⁴⁵

Sverige startet med elektronisk overvåking i kriminalomsorgen allerede på 1990-tallet, mens Danmark introduserte en lignende ordning i 2005.⁴⁶ Straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble innført i Norge som følge av en økende ubalanse mellom behov og kapasitet i kriminalomsorgen, noe som førte til soningskø og mangel på varetektsplasser.⁴⁷

Straffegjennomføringsformen er hjemlet i straffegjennomføringsloven § 16 a. Bestemmelsen fremholder at dersom den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll. Verken loven eller tilhørende forskrift definerer hva elektronisk kontroll innebærer. I forarbeidene har gjennomføringsformen tidligere blitt omtalt som ”elektronisk overvåking”.⁴⁸ I arbeidet med endring av straffegjennomføringsloven fremholdt imidlertid justisdepartementet at begrepet ”elektronisk kontroll” er mer dekkende for gjennomføringsformen.⁴⁹

Fotlenkesoning er et begrep flere har kjennskap til, enten gjennom media eller personlig erfaring. Selv om begrepet kan gi inntrykk av en mild form for straff, er det overordnede formål med fotlenkesoning at det på lik linje som soning i fengsel, skal oppleves som en frihetsberøvelse. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er en gjennomføringsform som representerer et reelt alternativ til soning i fengsel.⁵⁰ Soning med fotlenke innebærer i

⁴⁴ Ot.prp. nr. 31 (2006-2007) Om lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (tiltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.) side 43

⁴⁵ Ot.prp. Nr. 31 (2006-2007) side 43, se også Storvik (2019) side 195.

⁴⁶ Ot.prp. Nr. 31 (2006-2007) side 44.

⁴⁷ Ot.prp. nr. 31 (2006-2007) side 8.

⁴⁸ Ot.prp. Nr. 31 (2006-2007) side 50.

⁴⁹ Ot.prp. Nr. 31 (2006-2007) side 43, jf. Prop. 132 L (2018-2019) side 25.

⁵⁰ Ot.prp. Nr. 31 (2006-2007) side 50-51.

korte trekk at domfelte får påsatt en fotlenke rundt ankelen. Fotlenken er utstyrt med en sender som har kontakt med en basestasjon som blir plassert på soverommet til domfelte. Basestasjonen registrerer om domfelte er hjemme eller ute i samsvar med et aktivitets skjema som vedkommende følger under gjennomføringsperioden. Ordningen med fotlenke baserer seg på frivillighet, og er en tillitsbasert soning der det i utgangspunktet er domfelte selv som søker om å sone hele eller deler av dommen med fotlenke. I motsetning til andre strafferettslige reaksjoner er det ikke domstolen som idømmer straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Det er kriminalomsorgen som fatter avgjørelse om søknad om soning med fotlenke innvilges eller ikke, jf. strgjfl. § 16 a, jf. straffegjennomføringsforskriften § 2-1.

Det er kriminalomsorgens friomsorgskontorer som har det operative ansvaret for gjennomføringen av elektronisk soning.⁵¹ Dette innebærer at det er friomsorgen som har ansvaret for både den faglige og tekniske gjennomføringen. På det praktiske nivå ligger det overordnede faglige ansvaret for straffegjennomføringen til de lokale friomsorgskontorene, mens Kriminalomsorgens IT-tjeneste (KITT) har ansvaret for det tekniske ansvaret. Også for all gjennomføring av øvrig straffegjennomføringsformer utenfor fengsel er det friomsorgen som har ansvaret.

Samlet sett ble det iverksatt 3270 saker med elektronisk kontroll i 2019, hvor det i gjennomsnitt var 313 personer til enhver tid som gjennomførte straff med elektronisk kontroll.⁵² Av domfelte som søker om gjennomføring av straff med elektronisk kontroll, er det spesielt lovbruddkategoriene som knytter seg promillekjøring og andre brudd på vegtrafikkloven som er de dominerende. Også domfelte som har begått lovbrudd som bedrageri, utroskap og økonomisk kriminalitet er blant de vanligste lovbruddene som både søker om og innvilges elektronisk kontroll.⁵³

3.2 Hvilke formål og prinsipper er det som særlig begrunner straffegjennomføring med elektronisk kontroll?

Hovedformålet med straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter strgjfl. § 16 a er at domfelte skal kunne sone en ubetinget straff utenfor fengsel. Både

⁵¹ strgjfl. §5, jf. § 6.

⁵² Kriminalomsorgen, *Årsrapport 2019*, side 49.

⁵³ Vista Analyse AS, *Evaluering av soning med fotlenke*, 2016/02 (side 37). se også Marianne K. Ølster Og Tore Rokkan (2018) *The Norwegian Approach to Electronic Monitoring: Changing the System and Making a Difference*, Federal Sentencing Reporter, Vol. 31, nr. 1 (side 82).

straffegjennomføringsforskriften § 7-1 og forarbeidene fremholder at hensikten er å fremme domfeltes mulighet til å kunne ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføringen og samtidig både kunne bidra til en hensiktsmessig progresjon og redusere faren for ny kriminalitet.⁵⁴

I forarbeidene er det presisert nærmere hvilke formål og prinsipper blant annet straffegjennomføring med elektronisk kontroll skal bygge på.⁵⁵ Forarbeidene omhandler regjeringens standpunkt til straffegjennomføringspolitikken i Norge og til andre sentrale politiske områder. Bakgrunn for meldingen var ønske om utvikling og forbedring av norsk straffegjennomføringspolitikk der formålet i fokus skulle være å tilrettelegge godt for et liv uten kriminalitet og at gjennomføring av straff måtte være formet slik at tilbakefall til ny kriminalitet etter gjennomføring som ble mindre.⁵⁶

Stortingsmeldingen presenterte hvilke områder som skulle prioriteres, og fremholdt at virksomheten i kriminalomsorgen skulle utvikles i tråd med fem grunnpilarer.⁵⁷ For det første skal kriminalomsorgen bygges på det lovgiver har sagt er formålet med straffen. For det andre skal virksomheten styres på bakgrunn av et humanistisk menneskesyn. En tredje og fjerde grunnpilar var at kriminalomsorgen skulle utvikles i tråd med prinsippet om rettssikkerhet og at domfelte har gjort opp for seg når straffen er ferdig sonet. Den siste grunnpilaren ble omtalt som det såkalte normalitetsprinsippet. Det ble fremholdt at det aktivt skulle jobbes for at regelverket og den praktiske gjennomføringen av straffen ikke ble stående kun på papiret, men at den praktiske gjennomføringen i samfunnet skulle gjenspeile de regler og prinsipper som ble lagt fram i stortingsmeldingen.

Et annet sentralt område som ble viet stor plass i meldingen var straffegjennomføringens forhold til de internasjonale menneskerettighetene Norge var bundet av.⁵⁸

Menneskerettskonvensjonene inkorporert gjennom menneskerettsloven⁵⁹ ble særlig trukket fram – EMK, FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter⁶⁰, FNs

⁵⁴ Ot.prp. 31 (2006-2007) side 51.

⁵⁵ Stortingsmelding nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn. (heretter Stortingsmelding).

⁵⁶ Stortingsmelding (2007-2008) side 1.

⁵⁷ Stortingsmelding (2007-2008) side 9-10.

⁵⁸ Stortingsmelding (2007-2008) side 26-29.

⁵⁹ Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

⁶⁰ Forente nasjoner, *FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter*, vedtatt 16. desember 1966, ratifisert av Norge 13. september 1972.

konvensjon om sivile og politiske rettigheter⁶¹ og FNs konvensjon om barns rettigheter.⁶² Disse folkerettslige regler danner skranker for nasjonale myndigheter, både for den lovgivende, dømmende og utøvende makt. På straffegjennomføringens område har menneskerettighetene stor betydning og vil i stor grad være styrende for hvordan kriminalomsorgen opererer. Stortingsmeldingen fremholdte at det norske rettssystem skulle utvikles i samspill de folkerettslige forpliktelsene, det internasjonale samfunnet og i lys av andre internasjonale konvensjoner, og standarder som Norge har tiltrådt. Samtidig skulle Norge være en forkjemper når det gjelder å ivareta menneskerettighetene ved straffegjennomføring, og opptre som rollemodell for utviklingen av kriminalomsorgen i andre land.⁶³

3.3 Hvilke materielle krav gjelder for elektronisk kontroll?

3.3.1 Innledning

Det er kriminalomsorgen som har det primære ansvaret for gjennomføring av straff, og med dette også ansvaret for å avgjøre hvorvidt søknad om elektronisk soning skal innvilges. Dette følger av straffegjennomføringsforskriften § 2-1 første ledd som delegerer myndighet til det lokale friomsorgskontoret å avgjøre søknader om blant annet elektronisk kontroll. De konkrete vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll reguleres av straffegjennomføringsloven § 16 bokstav a. En nærmere regulering av straffegjennomføring med elektronisk kontroll suppleres av straffegjennomføringsforskriften kapittel 7.

Straffegjennomføringsloven § 16 a første ledd lyder følgende:

”Dersom den idømte ubetingede fengselsstraffen eller resterende tid frem til forventet løslatelse er inntil 6 måneder, og det er hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet, kan straffen gjennomføres utenfor fengsel når det settes vilkår om at domfelte skal være undergitt elektronisk kontroll.”

⁶¹ Forente nasjoner, *FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter*, vedtatt av de forente nasjoner 16. desember 1966, ratifisert av Norge 13. september 1972.

⁶² Forente nasjoner, *FNs konvensjon om barnets rettigheter*, vedtatt av de forente nasjoner 20. november 1989, ratifisert av Norge 8. januar 1991.

⁶³ Stortingsmelding (2007-2008) side 26-29.

Ordlyden fremholder at avgjørelsen om innvilgelse av fotlenkesoning er av diskresjonær karakter, jf. ordlyden "kan". Det ligger med andre ord til kriminalomsorgen å avgjøre hvorvidt vilkårene for elektronisk kontroll foreligger, og følgelig om domfelte skal innvilges soning med fotlenke. Lovteksten oppstiller to grunnleggende vilkår. Det stilles først og fremst krav om lengden på dommen eller gjenstående straffegjennomføringstid. For det andre stilles det krav om at gjennomføringen må være hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet.

Bestemmelsens andre vilkår må særlig leses i lys av strgjfl. formåls- og innholdsbestemmelse §§ 2 og 3. Fotlenkesoning skal ikke innvilges dersom kriminalomsorgen finner at formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler mot. Vurderingen av hvorvidt vilkåret er oppfylt beror på en utilrådelighetsvurdering, jf. Forskriften § 7-3 fjerde ledd. Den konkrete vurderingen vil gjennomgå mer inngående i punkt 3.3.4.

3.3.2 Gjennomføringstid

For innvilgelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll etter strgjfl. § 16 a stilles det krav til lengden på dommen og tidspunkt for overføring, jf. "*inntil 6 måneder*". Ordlyden fremholder at det er to kategorier av domfelte som kan søke som soning med elektronisk kontroll. For det første kan domfelte som er dømt til ubetinget fengselsstraff på inntil seks måneder, søke om å få gjennomføre straffen med fotlenke. Disse blir i forskriften omtalt som "*helgjennomførere*", jf. forskriften § 7-2 første ledd. Den andre gruppen domfelte som kan søke om fotlenkesoning, er de som har påbegynt soningen av en lengre dom i fengsel og har resterende straffegjennomføringstid på inntil seks måneder. Disse kan søke om å sone resterende tid med elektronisk kontroll forutsatt at vedkommende har sonet minst en tredel av den ubetingede fengselsstraffen. I forskriften omtales disse som "*delgjennomførere*", jf. forskriften § 7-2 annet ledd. Vilkårene og forutsetningene for disse to gruppene er like, og det vil i det følgende derfor ikke skilles mellom hel- og delgjennomførere.

3.3.3 Hensiktsmessighet

Videre oppstiller strgjfl. § 16 a vilkår om at gjennomføringen må være "*hensiktsmessig for å sikre en positiv utvikling og motvirke ny kriminalitet*", jf. § 16 a første ledd. Ordlyden gir isolert sett liten veiledning, men gir inntrykk av at kriminalomsorgen må foreta en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Bestemmelsen må ses i sammenheng med formålet med straffegjennomføring med elektronisk kontroll, jf. forskriften § 7-1. Ved

vurderingen av hva som anses hensiktsmessig, skal det legges vekt på domfeltes mulighet til å ivareta sine sosiale og økonomiske forpliktelser under straffegjennomføring og bidra til å redusere faren for ny kriminalitet.⁶⁴

3.3.4 Utilrådelighetsvurdering

I tillegg til de nevnte vilkårene, fremholder strgjfl. § 16 a første ledd siste setning at straffegjennomføring med elektronisk kontroll *”ikke skal besluttet dersom formålet med straffen eller hensynet til en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring taler imot det.”* Ordlyden viser at vurderingen skal tolkes i lys av de prinsipper og formål som følger av strgjfl. §§ 2 og 3.⁶⁵ Straffegjennomføringsforskriften §7-2 tredje ledd utdyper at elektronisk kontroll ikke skal innvilges dersom det anses ”utilrådelig.”

I juridisk teori er det tatt til orde for at det ikke er et selvstendig vilkår at straffegjennomføringen skal være tilrådelig.⁶⁶ Storvik argumenterer for at det er mange hensyn som skal tas i utilrådelighetsvurderingen, men alle vurderingsmomentene kan likevel knyttes til enten sikkerhet eller straffens formål.⁶⁷ Utilrådelighetsvurderingen fremgår ikke eksplisitt av ordlyden i strgjfl. § 16 a, og jeg er enig med Storvik om at det ikke kan regnes som et selvstendig vilkår.

På den ene siden er det riktig at kriminalomsorgen, før innvilgelse av elektronisk kontroll, må vurdere hvorvidt straffegjennomføringen er utilrådelig. På den andre siden skal kriminalomsorgen under hele straffegjennomføringsperioden vurdere om gjennomføringen er sikkerhetsmessig forsvarlig. På dette vis kan det tenkes at utilrådelighetsvurderingen ikke et eget vilkår kun for å innvilge elektronisk kontroll, men heller et løpende vilkår som kriminalomsorgen må vurdere kontinuerlig under hele straffegjennomføringsperioden.

Innholdet i utilrådelighetsvurderingen er tydeliggjort i retningslinjene for straffegjennomføring, og fremholder at vurderingen beror på en rekke forhold.⁶⁸ Det skal blant annet særlig tas hensyn til den type lovbrudd domfelte er dømt for. Videre skal det tas

⁶⁴ Storvik (2019) side 197.

⁶⁵ se punkt 2.3.

⁶⁶ Storvik (2019) side 199.

⁶⁷ Se punkt 2.3

⁶⁸ Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, 4. Mars 2009, revidert 08. oktober 2013, side 6-7. (heretter retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013)).

hensyn til det straffbare forholds alvorlighetsgrad, hvem det straffbare forhold er begått mot, og den allmenne rettsoppfatning.

Retningslinjene fremholder videre at det ved vurderingen skal legges vekt på hvor lang tid det har gått siden det straffbare forhold ble begått.⁶⁹ I tillegg skal det særlig tas hensyn til fornærmende og pårørende i saken. Retningslinjene presiserer at hensynet til pårørende skal særlig tas dersom noen av disse bor i domfeltes nabolag. Behovet for samfunnsbeskyttelse skal tillegges stor vekt, og skal etter retningslinjene inngå som en viktig del av utilrådelighetsvurderingen. Andre forhold som også skal vektlegges i vurderingen er domfeltes straffehistorikk, og i den sammenheng om domfelte tidligere er straffet for kriminalitet som vil utelukke straffegjennomføring med elektronisk kontroll. I utilrådelighetsvurderingen skal kriminalomsorgen også ta hensyn til om det er grunn til å tro at domfeltes alder og helsetilstand innebærer at domfelte anses uegnet til å gjennomføre straffen med elektronisk kontroll.

3.3.5 Når skal det ikke skal innvilges elektronisk kontroll?

Etter strgjfl. § 16 a fremkommer det ikke med klarhet når det ikke skal innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Forskriften § 7-2 fremholder imidlertid hvem som ikke kan innvilges elektronisk kontroll. Ordlyden i bestemmelsen er i utgangspunktet positivt utformet, men trekker frem de tilfeller hvor straffegjennomføring med elektronisk kontroll ikke skal innvilges. Etter § 7-2 tredje ledd fremkommer først og fremst at dersom formålet med straffen taler mot det, skal domfelte ikke innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

Videre følger det at elektronisk kontroll som hovedregel ikke skal innvilges når domfelte er dømt for volds- eller seksuallovbrudd, jf. forskriften § 7-2 fjerde ledd. Forskriften understreker at domfelte dømt for seksuallovbrudd etter straffeloven kapittel 26, eller voldslovbrudd etter straffeloven §§ 274, 275, 277, 279, 281 til 286 eller 288, ikke skal innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Forskriften åpner imidlertid for unntak for de tilfellene der domfelte er dømt for voldslovbrudd etter straffeloven §§ 271 til 273, 278, 280 eller 287, eller som er dømt for lovbrudd etter straffeloven § 276 annet ledd. Disse kan innvilges elektronisk kontroll, forutsatt at forholdet ikke er begått mot barn eller en

⁶⁹ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 6.

person som vedkommende bodde eller fortsatt bor sammen med, eller dersom domfelte er dømt for lignende forhold tidligere.

3.4 Individuelle krav og forutsetninger

3.4.1 Hvilke individuelle krav og forutsetninger må foreligge for straffegjennomføring med elektronisk kontroll?

I tillegg til de lovfestede vilkårene, må en rekke individuelle krav og forutsetninger foreligge for at domfelte skal kunne innvilges straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Strgjfl. § 16 a, jf. § 16, jf. forskriften §§ 7-3 og 7-4 legger føringer for hvilke forutsetninger som må foreligge.⁷⁰

For at domfelte skal kunne innvilges elektronisk kontroll, må vedkommende først og fremst godta de vilkår og krav kriminalomsorgen fastsetter, jf. forskriften § 7-3 fjerde ledd. Domfelte må også sørge for at de øvrige forutsetningene er tilfredsstillt for å gjennomføre straffen med elektronisk kontroll.

Et første krav for straffegjennomføring med elektronisk kontroll er at domfelte ikke kan forlate boligen sin utenom avtale med kriminalomsorgen.⁷¹ Utenom de innvilgede opphold utenfor boligen, skal vedkommende holde seg hjemme under hele straffegjennomføringen. Ved iverksettelsen av straffegjennomføringen får domfelte utdelt en gjennomføringsplan som inneholder de krav og vilkår som domfelte må forholde seg til. Domfelte får i tillegg et aktivitetsskjema som viser opphold utenfor og innenfor hjemmet, og skal til enhver tid følge de anvisninger som følger av aktivitetsskjemaet.⁷²

Et annet viktig krav for elektronisk kontroll er at domfelte skal være rusfri under hele straffegjennomføringen, jf. § 16 annet ledd, jf. forskriften § 7-4 fjerde ledd. Forbudet inkluderer rusmidler, bedøvelsesmidler, hormonpreparater eller andre kjemiske stoffer som ikke er lovlig foreskrevet. Dette innebærer at domfelte ikke har anledning til å ta seg en øl til maten.

⁷⁰ Strgjfl. § 16 a tredje ledd henviser til bestemmelsene i § 16 annet til syvende ledd gjelder tilsvarende.

⁷¹ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 8.

⁷² Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 8-9.

En viktig forutsetning for elektronisk kontroll er at domfelte må ha egnet bolig under straffegjennomføringen. Dette følger av forskriften § 7-3 første ledd. Med egnet bolig siktes det til at boligen som domfelte skal gjennomføre soningen i, må ha velfungerende telefonforbindelse og ha tilgang til strøm og vann. Det er kriminalomsorgen som avgjør hvorvidt boligen er egnet eller ikke. Denne vurderingen gjøres som regel i forbindelse med gjennomføring av egnethetsvurdering i domfeltes bolig.

Etter forskriften er det ingen begrensninger på at domfelte ikke kan dele bolig sammen med andre, enten det er samboere eller venner. Etter forskriften § 7-3 annet ledd stilles imidlertid krav om at alle som er over 18 år og bor sammen med domfelte, må samtykke til at domfelte kan gjennomføre soningen i boligen. Dette gjøres ved at samboende informeres om deres rolle og hvordan gjennomføringen vil forløpe. Når kriminalomsorgen er sikker på at samtykket er reelt, signeres et samtykkeskjema som leveres til kriminalomsorgen. Samboende kan trekke tilbake samtykket på ethvert tidspunkt før eller under straffegjennomføring med elektronisk kontroll.⁷³

En annen forutsetning er at domfelte skal være sysselsatt under gjennomføringen, jf. § 16 a tredje ledd jf. strgf. § 16 annet ledd. Domfelte skal være sysselsatt i form av arbeid, opplæring eller andre tiltak som holder domfelte i en hensiktsmessig aktivitet. Det er ikke tillatt med sysselsetting utenfor Norge, jf. forskriften § 7-4. Domfelte skal være sysselsatt i minst 20 timer og maksimalt 45 timer per uke.⁷⁴ Forskriften § 7-4 annet ledd legger imidlertid til at kravet til sysselsetting kan fravikes helt eller delvis dersom det er umulig å aktivisere domfelte på grunn av helsetilstand, soningsudyktighet eller funksjonshemming.

En videre forutsetning for straffegjennomføring med elektronisk kontroll knytter seg til de tilfeller hvor domfelte skal sone i samme bolig som barn under 18 år. Hvis domfelte bor sammen med barn, eller har ansvaret for barn under 18 år skal det i vurderingen tas hensyn til om soning med elektronisk kontroll vil være det beste for barnet, jf. strgf. § 3 annet ledd og forskriften § 1-3. Etter de nye endringene i forskriften følger det nå av § 7-9 at kriminalomsorgen skal gi barn som berøres av en beslutning om straffegjennomføring med

⁷³ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 5-6.

⁷⁴ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 10.

elektronisk kontroll, informasjon om straffegjennomføringen, og gi barnet mulighet til å uttale seg før beslutning tas.

En siste forutsetning er at domfelte skal møte for friomsorgen eller annen offentlig myndighet minimum én gang per uke, jf. forskriften § 7-4 tredje ledd.

3.4.2 Hva er konsekvensene for brudd på de individuelle krav og forutsetninger?

Ved brudd på krav og forutsetninger satt for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, kan kriminalomsorgen reagere på ulike måter. Det følger av strgjfl. § 16 a tredje ledd, jf. § 16 sjette ledd at dersom domfelte bryter de vilkår eller forutsetninger som er satt av kriminalomsorgen for straffegjennomføringen, eller det er sannsynlig at domfelte har begått eller vil begå straffbare handlinger eller unndra seg gjennomføringen, kan kriminalomsorgen fatte avgjørelse om tilbakeføring til fengsel, jf. strgjfl. § 14 sjuende og åttende ledd.

Forskriften § 7-7 fremholder i den sammenheng at dersom kriminalomsorgen ikke fatter beslutning om overføring tilbake til fengsel, kan det gis skriftlig irettesettelse på krav og vilkår etter strgjfl. § 40 tredje ledd.

Forskriften § 7-7 annet ledd fremholder at valg av reaksjon beror på en konkret vurdering av bruddets alvorlighetsgrad og omstendighetene rundt bruddet. I henhold til retningslinjene skal alvorlige eller gjentatte brudd på gjennomføringsplanen, som hovedregel føre til at domfelte overføres til fengsel.⁷⁵ Brudd på rusforbudet etter strgjfl. § 16 annet ledd, jf. forskriften § 7-4 fjerde ledd, skal imidlertid alltid medføre overføring til fengsel. Det samme gjelder dersom domfelte nekter å medvirke til at det blir tatt urin-, utåndings- eller blodprøve.⁷⁶ Andre forhold som kan medføre tilbakeføring til fengsel vil for eksempel være dersom domfelte utviser uakseptabel adferd eller dersom domfelte forsøker å manipulere det tekniske utstyret, som for eksempel fotlenken.

⁷⁵ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 14.

⁷⁶ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 14.

Ved brudd kan kriminalomsorgen også endre eller fastsette nye vilkår hvis det fremstår nødvendig, jf. strgjfl. § 16 a tredje ledd, jf. § 16 fjerde ledd, eller pålegge domfelte en hyppigere oppmøteplikt for kriminalomsorgen.⁷⁷

3.5 Hvilke kontrolltiltak benytter kriminalomsorgen for å kontrollere domfelte?

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll er en gjennomføringsform som i stor grad baserer seg på tillit mellom domfelte og kriminalomsorgen. Der elektronisk soning i utgangspunktet har til hensikt å virke som en frihetsberøvelse på lik linje som andre gjennomføringsformer, er rammene for straffegjennomføring med elektronisk noe friere ettersom domfelte soner i eget hjem. Selv om fotlenkesoning innebærer en tilsynelatende friere form for straffegjennomføring, har kriminalomsorgen ansvar for å kontrollere at domfelte overholder de krav og vilkår som kriminalomsorgen fastsetter, jf. strgjfl. § 16 sjette ledd og forskriften § 7-5.

Kriminalomsorgen har tradisjonelt benyttet seg av flere tiltak for å kontrollere domfelte under soningen. De to vanligste formene har følgelig vært uanmeldte kontrollbesøk og ruskontroll.⁷⁸

Uanmeldte kontrollbesøk innebærer at kriminalomsorgen kontrollerer domfelte enten hjemme eller på vedkommendes sysselsettingssted. Etter forskriften § 7-5 skal kriminalomsorgen foreta slike kontroller minst to ganger p r uke. Det er ingen begrensning p r hvor ofte slike kontroller kan foretas. Intensiteten av denne type kontroller er det kriminalomsorgen selv som avgjør basert p r en vurdering av domfelte og andre relevante forhold.⁷⁹ Hensikten med å utføre uanmeldte kontrolltiltak er å kontrollere at domfelte er der vedkommende skal være i henhold til den aktivitetsplanen som er utarbeidet, samt at rusforbudet blir overholdt.

Et annet kontrolltiltak som benyttes i stor grad er ruskontroll. En av forutsetningene for å gjennomføre straff med fotlenke er nettopp totalforbud mot bruk av rusmidler, jf. strgjfl. § 16 sjette ledd.⁸⁰ Kriminalomsorgen kan når som helst under soningen pålegge domfelte å avgi

⁷⁷ Straffegjennomføringsforskriften § 7-4 tredje ledd, jf. Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 11.

⁷⁸ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 12.

⁷⁹ I tilfeller der domfelte har historikk med rus, er det vanlig at Kriminalomsorgen foretar ekstra uanmeldte kontroller i hjemmet. Også tilfeller der kriminalomsorgen har kunnskap om reel selvmordsfare vil kontrollene være av noe hyppigere karakter.

⁸⁰ Se punkt 3.4.1

urinprøve, spyttprøve eller utåndingsprøve for å kontrollere at rusforbudet overholdes. Intensiteten av ruskontroll vurderes fortløpende av kriminalomsorgen og foretas med jevne mellomrom under hele soningsperioden. Utåndingsprøver, hvor domfelte blåser, foretas alltid i forbindelse med uanmeldte hjemmekontroller og ved de obligatoriske oppmøtene hos det lokale friomsorgskontoret. Ved oppstart av fotlenkesoningen, tas både utåndingsprøve og urinprøve. Dersom urinprøven er positiv ved oppstart, vil intensiteten av urinprøver utover i soningsløpet være av hyppigere karakter. På denne måten kan kriminalomsorgen sammenligne urinprøven tatt ved oppstart med prøver tatt senere for å eventuelt avdekke bruk av rusmidler, og på denne måten kontrollere at straffegjennomføringen gjennomføres på korrekt vis.

3.6 Bruk av radiofrekvensteknologi for kontroll av domfelte

Slik begrepet ”elektronisk kontroll” tilsier, kontrolleres domfelte primært gjennom elektroniske systemer og innretninger. I dag benytter kriminalomsorgen radiofrekvens-basert teknologi (RF) ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll.⁸¹ Etter dagens ordning får domfelte festet en sender på ankelen som har kontakt med en basestasjon plassert i hjemmet til domfelte. Mottakeren er koblet opp til en kontrollsentral som gjennom telenettet sender beskjed. Senderen rundt ankelen er tilknyttet mottakeren, og registrerer om domfelte er hjemme eller ikke. Den teknologien som benyttes per dags dato registrerer med andre ord når domfelte kommer, og forlater hjemmet.⁸²

Bruk av sporingsteknologi under straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble vurdert i nevnte stortingsmelding nr. 37.⁸³ Det ble diskutert hvordan den elektroniske kontrollen skulle gjennomføres ved oppstart i Norge. Under henvisning til andre lands erfaringer med fotlenkesoning, ble det trukket fram to ulike sporingssystemer som aktuelle. Det ene alternativet var elektronisk soning ved hjelp av GPS-teknologi, hvor kriminalomsorgen kunne ta i bruk satellittovervåking som i prinsippet medførte at den domfeltes posisjon var kjent til enhver tid. Det andre sporingssystemet som ble trukket fram var radiofrekvenssporing (RF).⁸⁴ Denne sporingen som både ble benyttet i Sverige og Danmark gikk ut på elektronisk kontroll av hvorvidt domfelte befant seg innenfor et gitt område eller ikke. Denne formen for sporing

⁸¹ Prop. 132 L (2018-2019) side 24.

⁸² Storvik (2019) side 194.

⁸³ Stortingsmelding (2007-2008) side 129.

⁸⁴ Stortingsmelding (2007-2008) side 129.

ville gå ut på å registrere om domfelte var på ”rett sted til rett tid”. I motsetning til GPS-basert sporing ville denne formen for sporing ikke gi informasjon om hvor domfelte befant når vedkommende var utenfor sonen.

I høringsnotatet fra Justisdepartementet ble det påpekt svakheter ved dagens system.⁸⁵ Det ble blant annet trukket fram forhold som forhindrer effektiv kontroll i tilknytning til straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Departementet mente at det var nødvendig at dagens RF-teknologi i noen tilfeller måtte kunne suppleres med annen tilgjengelig teknologi for å sikre at gjennomføringen av elektronisk kontroll var sikkerhetsmessig forsvarlig.⁸⁶ Departementet var derfor av den oppfatning at det burde åpnes for at dagens RF-teknologi kunne benyttes i kombinasjon med sporingsteknologi som for eksempel videosamtaler, biometri, ansiktsgjenkjenning og fjernalkotester. Ifølge departementet skal disse kontrolltiltakene kunne tas i bruk når sikkerhetsmessige grunner taler for det. Det ble foreslått at denne adgangen ble hjemlet under revidert strgfjl. § 16 a for straffegjennomføring med elektronisk kontroll.

3.7 Adgang til anvendelse av digital teknologi ved elektronisk soning

3.7.1 Hvilke digitale kontrolltiltak kan kriminalomsorgen iverksette?

Ved endring i straffegjennomføringsloven gjeldende fra 1. september 2020, er adgangen til bruk av digital teknologi inntatt i straffegjennomføringsloven § 16 a fjerde ledd som lyder:

”Dersom der er nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig gjennomføring av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, kan kriminalomsorgen beslutte bruk av digital teknologi for å kontrollere domfeltes identitet, geografiske posisjon, bevegelse og eventuelle rusbruk. Personopplysninger som behandles ved kontroll etter første punktum, skal slettes etter endt gjennomføring, med mindre de inngår i en sak om brudd på forutsetninger eller vilkår etter § 18 annet og tredje ledd.”

Ordlyden gir ikke anvisning på hvordan og i hvilke tilfeller kriminalomsorgen kan anvende digital teknologi. Bestemmelsen suppleres imidlertid av straffegjennomføringsforskriften § 7-

⁸⁵ Justis- og Beredskapsdepartementet (2017) Høringsnotat om Endringer i straffegjennomføringsloven mv. side 21.

⁸⁶ Høringsnotat (2017) side 31

5 som spesifiserer hvilken digital teknologi som kan anvendes, og i hvilke situasjoner disse kan benyttes.

I likhet med lovhjemmelen i strgf. § 16 fjerde ledd, trådte forskriftens § 7-5 i kraft 1. september 2020.⁸⁷ Etter forskriften § 7-5 fjerde ledd fremkommer det at kriminalomsorgen har anledning til å iverksette en rekke digitale tiltak dersom kontroll med radiofrekvensteknologi ikke er tilstrekkelig for å effektivt kunne kontrollere at vedkommende overholder vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. I tillegg til de ordinære kontrolltiltakene, har kriminalomsorgen nå tilgang til å anvende digitale kontrolltiltak som omfatter *sporingsteknologi* (a), *videosamtale* (b), *fjernalkoholtesting* (c) og *biometri, herunder fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning*. (d) I forskriften § 7-5 fjerde til sjuende ledd er innholdet i kontrolltiltakene nærmere presisert.

Sporingsteknologi (GPS)

Forskriften § 7-5 fjerde ledd omhandler bruk av *sporingsteknologi*. (GPS) Tiltaket innebærer at kriminalomsorgen kan lokalisere domfeltes geografiske posisjon gjennom fotlenken. Dersom kriminalomsorgen skal ta i bruk sporingsteknologi som kontrolltiltak, skal kriminalomsorgen benytte det som forskriften omtaler som situasjonsbestemt sporing. Med situasjonsbestemt sporing siktes til sporing som aktiveres når domfelte bryter vilkårene som er satt etter straffegjennomføringsloven § 16 tredje ledd bokstav d og e. Dersom domfelte bryter disse vilkårene, kan kriminalomsorgen foreta kontinuerlig sporing av den domfeltes geografiske posisjon.

Videosamtaler

Femte ledd omhandler videosamtaler som kontrolltiltak. Tiltaket innebærer at domfelte blir kontrollert gjennom en mobiltelefon med lyd og bilde. Hensikten ved bruk av denne teknologien er å kunne identifisere domfelte, og samtidig kunne benyttes som et alternativ til fysiske oppmøter hos det lokale friomsorgskontor dersom domfelte bor i distriktet eller andre forhold gjør det vanskelig for domfelte å møte opp på friomsorgens lokaler.⁸⁸

⁸⁷ Forskrift 24. juli 2020 nr. 1591 om endring i forskrift om straffegjennomføring og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen, punkt III

⁸⁸ Etter forskriftens § 7-4 skal domfelte i utgangspunktet møte for kriminalomsorgen minimum én gang pr. uke.

Fjernalkoholtesting

Forskriften § 7-5 sjuende ledd åpner videre for adgang til fjernalkoholtesting. Denne adgangen må ses i sammenheng med den grunnleggende forutsetningen om at domfelte skal holde seg rusfri under hele straffegjennomføringen, jf. forskriften § 7-4 fjerde ledd. Etter dagens ordning foretar friomsorgen både urin-, spytt- og utåndingsprøver for å avdekke eventuelle brudd på rusforbudet. Etter forskriften § 7-5 kan kriminalomsorgen nå kontrollere om den domfelte overholder alkoholforbudet, uten at kriminalomsorgens ansatte fysisk må oppsøke den domfelte. Det er mulig for kriminalomsorgen å benytte fjernalkoholtesting på ethvert tidspunkt under straffegjennomføringen med elektronisk kontroll. Forskriften er likevel uklar med tanke på hvordan denne type kontroll skal gjennomføres i praksis. I høringsnotatet påpekes det at det er flere elektroniske systemer som kan benyttes for å kontrollere alkoholbruk som for eksempel perspirasjon eller utånding.⁸⁹ Fjernalkoholtesting kan skje kontinuerlig under hele gjennomføringsperioden gjennom en fjernalkoholfunksjon eller ved intervaller ved bruk av utåndingsprøve med biometrisk ID-kontroll.

Biometri

Forskriften § 7-5 sjette ledd omhandler anvendelse av biometriske kontrolltiltak. Bruk av biometri er stadig benyttet i dagens samfunn og blir i hovedsak brukt til å bekrefte identitet. Både banker, butikker og telefonleverandører er eksempler på områder hvor biometri blir brukt for å effektivisere prosesser. Kjennetegnet med biometri er biologisk måling som tar utgangspunkt i at individer har unike kjennetegn som er permanente over tid. Disse personlige trekkene kan gjennom biometri benyttes til å gjenkjenne en domfelt, eller bekrefte en domfelts påståtte identitet.⁹⁰

Kriminalomsorgen er nå gitt hjemmel til å benytte biometriske kontrolltiltak under straffegjennomføringen med elektronisk kontroll, herunder fingeravtrykk og ansiktsgjenkjenning. Hensikten bak disse kontrolltiltakene er å kunne bekrefte rett person ved både kontroller og ved fjernalkoholtesting ved utåndingsprøve, jf. forskriften § 7-5 sjette ledd.

⁸⁹ Høringsnotat (2017) side 22-23.

⁹⁰ Datatilsynet. Biometri, <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/biometri/>, sist endret 17. juli 2017. (sist sjekket 02. desember 2020)

3.7.2 I hvilke tilfeller kan kriminalomsorgen iverksette digitale kontrolltiltak?

De nye kontrolltiltakene som er tilgjengelig kan imidlertid ikke tas i bruk ubetinget av kriminalomsorgen. Etter strgjfl. § 16 fjerde ledd fremkommer det at kontrolltiltakene kan kun brukes dersom det er *”nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarlig”* gjennomføring. Ordlyden gir ikke veiledning på hvilke tilfeller det er nødvendig, og legger opp til en konkret helhetsvurdering for hvert enkelt tilfelle.

Etter forskriften § 7-5 niende ledd skal bruken av digitale kontrolltiltak tilpasses risikoen den enkelte domfelte vil utgjøre. Samtidig skal kontrollen ikke være strengere eller mer omfattende enn hva som enn nødvendig for å ivareta formålet. Verken strgjfl. eller tilhørende forskrifter nevner eksplisitt hvilke tilfeller digitale kontrolltiltak kan anvendes. På bakgrunn av formuleringene, må det lokale friomsorgskontoret å ta en skjønnsmessig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Intensiteten og omfanget av kontrollene skal imidlertid vurderes fortløpende, og justeres der det anses nødvendig, jf. forskriften § 7-5 siste ledd. Bruk av digitale kontrolltiltak trenger ikke godkjennes av domfelte, men det kriminalomsorgen plikter å informere om hvilke digitale tiltak som vil bli anvendt i vedkommendes tilfelle, jf. Forskriften § 7-5 åttende ledd. Domfelte skal også informeres om hvilke personopplysninger som vil bli behandlet ved bruken, og hvilke reaksjoner brudd som avdekkes kan medføre for domfelte, jf. forskriften § 7-7.

Etter de nylige endringene i regelverket, har kriminalomsorgen altså nå adgang til å iverksette digitale kontrolltiltak overfor domfelte som gjennomfører straff under elektronisk kontroll. Disse kontrolltiltakene innebærer blant annet bruk av sporingsteknologi, biometri, fjernalkoholtesting og videosamtaler. Spørsmålet i det følgende er hvorvidt adgangen til anvendelse av sporingsteknologi og biometriske kontrolltiltak utgjør et inngrep i retten til domfeltes privatliv, herunder om den nasjonale lovgivningen er i samsvar med de konstitusjonelle og menneskerettslige begrensningene som følger av Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.⁹¹

⁹¹ Se punkt 1.4

4 Utgjør anvendelse av digital teknologi et rettmessig inngrep i retten til privatliv?

4.1 Forholdet mellom Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

Det ble i avhandlingens punkt 1.5 presentert at både Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 setter skranker for rekkevidden av straffegjennomføringslovens bestemmelser. Dette innebærer at anvendelse av digitale kontrolltiltak er underlagt begrensninger som følger av de konstitusjonelle og menneskerettslige forpliktelsene. Før behandlingen av avhandlingens problemstilling, anses det derfor hensiktsmessig å redegjøre nærmere for forholdet mellom Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

Grunnloven er formelt den høyeste rettskilden i Norge og inneholder de grunnleggende rettsregler for den norske styringsmakten. Den legger blant annet begrensninger for statsmaktens myndighetsutøvelse og regulerer forholdet til individet. Som høyeste rettskilde spiller Grunnloven en viktig rolle for tolkning, presisering og korrigerende av øvrige nasjonale lover.⁹² I anledning 200-årsjubileumet, gjennomgikk Grunnloven en revisjon i 2014. Som ledd i moderniseringen av Grunnloven, ble det satt ned et utvalg som fikk oppdrag å revidere Grunnloven ”med det mål å styrke menneskerettighetenes stilling i nasjonal rett ved å gi sentrale menneskerettigheter Grunnlovs rang.”⁹³ Ved grunnlovsvedtak 13. Mai 2014 fikk Grunnloven flere nye bestemmelser om menneskerettigheter. Bestemmelsene ble inntatt i ny Grunnlov kapittel E om menneskerettighetene, og verner en rekke sentrale menneskerettigheter. Av de nye bestemmelsene, er formodentlig bestemmelsen om retten til respekt for privatliv (§ 102) en av de praktisk viktigste.⁹⁴

Etter Grunnloven § 102 første ledd har enhver ”rett til respekt for sitt privatliv og familieliv, sitt hjem og sin kommunikasjon.” En tolkning av ordlyden tyder på at vernet har karakter av å være absolutt, og gir alle en rett til å nyte de vernede interessene i fred. Høyesterett bekrefter langt på vei dette utgangspunktet. I Rt. 2015 s. 93 (Maria) legger Høyesterett til grunn at

⁹² Skoghøy (2018) side 47.

⁹³ Dok.nr. 16 (2011-2012) side 12.

⁹⁴ Jens Edvind Skoghøy, *Menneskerettighetenes stilling etter Grunnloven* (2015) Lov og Rett 04/2015 volum 54 side 195-196.

ordlyden ”retten til respekt” for privatlivet i utgangspunktet henviser til et ”vern mot uberettigede offentlige inngrep.”⁹⁵

På den andre siden har Høyesterett lagt til grunn at til tross for ordlyden, er rettighetsvernet etter Grunnloven § 102 ikke en absolutt rettighet. Rettsoppfatningen ble først fremhevet i Rt. 2014 s. 1105 (Acta) og fulgt opp i den nevnte Maria-avgjørelsen. Høyesterett la her til grunn at selv om paragrafen ikke inneholder noen eksplisitt anvisning på at det kan gjøres inngrep i retten til privatlivet, må grunnlovsbestemmelsen tolkes i tråd med de folkerettslige forbildene som legger grunnlag for Grunnloven § 102, og det vil dermed etter forholdene være tiltatt å gripe inn i rettighetene.⁹⁶ Høyesterett fremhevet i denne sammenheng at det kan det gjøres inngrep i rettighetene forutsatt at tre vilkår foreligger. For det første må tiltaket ha tilstrekkelig hjemmel i nasjonal rett. For det andre må tiltaket forfølge et legitimt formål, og for det tredje må inngrepet være forholdsmessig.⁹⁷ Dette innebærer at anvendelsen av digital teknologi som kontrolltiltak ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll, må oppfylle alle tre vilkårene for å være i samsvar med de konstitusjonelle rammene som følger av Grunnloven § 102.

Etter EMK artikkel 8 første ledd fremholdes det at ”*Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondance.*” Etter ordlyden oppstiller artikkelen et generelt vern om privatliv, familieliv, hjem og korrespondanse. Videre fremholder EMK artikkel 8 annet ledd;

There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic well-being of the country, for the prevention of disorder and crime, for the protection of health and morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.”

Etter ordlyden i artikkel 8 annet ledd fremholdes det at rettighetene etter første ledd ikke er absolutt. Bestemmelsen åpner for at det kan gjøres inngrep i individets rettigheter forutsatt at

⁹⁵ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 59.

⁹⁶ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

⁹⁷ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

tre vilkår foreligger. For det første på inngrepet ha hjemmel i lov, for det andre ha et legitimt formål og for det tredje være nødvendig i et demokratisk samfunn.

En ordlydsfortolkning viser at retten til respekt for privatlivet etter Grunnloven § 102 er tydelig inspirert av tilsvarende bestemmelse i EMK artikkel 8. Lønning-utvalget bekrefter langt på vei dette i den forstand at en grunnlovfesting av privatlivets fred i første rekke vil ha den konsekvens at retten til privatliv får en generell forankring i Grunnloven.⁹⁸ Samtidig ble det fremholdt at en norsk grunnlovsbestemmelse om retten til privatliv vil kunne speile essensen i de internasjonale menneskerettighetsbestemmelsene. Det ble likevel fremholdt at en grunnlovfesting ikke ville innebære noen realitetsendring av dagens rettstilstand, men ville fremheve det vernet som allerede fulgte av Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

I etterkant av grunnlovfestingene av menneskerettighetene, har også Høyesterett tatt stilling til forholdet mellom Grunnloven §102 og EMK artikkel 8. I Rt. 2015 s. 93 (Maria) la Høyesterett til grunn at likhetstrekkene med EMK er store.⁹⁹ Avgjørelsen omhandlet gyldigheten av et utvisningsvedtak og hvorvidt vedtaket stred mot blant annet Grunnloven § 102 sammenholdt med EMK artikkel 8. Domstolen fant i den sammenheng at det var nødvendig å si noe om disse rettsgrunnlagene og om sammenhengen mellom dem. På lik linje med lovens forarbeider, la Høyesterett til grunn at innholdet i Grunnloven § 102 bygger på EMK artikkel 8, men presiserte likevel at det ligger til Høyesterett, og ikke EMD, å tolke, avklare og utvikle Grunnlovens menneskerettighetsbestemmelser.¹⁰⁰

Avgjørelsene fra Høyesterett understreker at det i stor grad er samsvar mellom Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, og at Høyesterett legger til grunn en tilsvarende vurdering for å gjøre inngrep i menneskerettighetene etter Grunnloven § 102, som foretas av EMD ved inngrep i EMK artikkel 8.

Det synes imidlertid ikke å foreligge avgjørelser fra Høyesterett eller EMD som gjelder GPS-overvåking av domfelte i det offentlige rom under straffegjennomføring. GPS-overvåking av individer i frihet har imidlertid vært behandlet av EMD tidligere. Heller ikke spørsmål om anvendelse av biometriske kontrolltiltak overfor domfelte under straffegjennomføring i

⁹⁸ Dok.nr. 16 (2011-2012) side 175 flg.

⁹⁹ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 57 flg.

¹⁰⁰ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 56-57.

samfunn synes drøftet av Høyesterett eller EMD tidligere. I likhet med GPS-overvåking, har EMD behandlet spørsmål om bruk av biometri i andre sammenhenger.

På bakgrunn av mangelen på relevante avgjørelser knyttet til avhandlingens problemstilling, vil innfallsvinkelen til den påfølgende drøftelsen bli noe annerledes. Som nevnt overfor, har EMD drøftet blant annet bruk av GPS-overvåking og biometriske tiltak i andre tilfeller, som for eksempel i etterforskningsøyemed. Avhandlingens videre drøftelse vil derfor ta utgangspunkt i avgjørelser som deler likhetstrekk med de tiltakene som avhandlingen omhandler, og se hen til likhetsbetraktninger som vil gjøre seg gjeldende for kontrolltiltakene i vårt tilfelle.

Selve vilkårene for inngrep i rettighetene etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 er likevel de samme. Det sentrale spørsmålet er hvorvidt anvendelse av digital teknologi for å kontrollere domfelte under straffegjennomføring med elektronisk kontroll utgjør et inngrep i retten til privatliv, tilfredsstillende kravet om hjemmel i lov, om inngrepet ivaretar et legitimt formål og om inngrepet er forholdsmessig.

4.2 Utgjør anvendelse av digital teknologi et inngrep i privatlivet?

4.2.1 Hva innebærer et ”inngrep” i privatlivet?

Den grunnleggende forutsetningen for at rettighetene etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 aktiveres, er at myndighetenes handling faller inn under en eller flere av de vernede interessene. Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 første ledd inneholder etter sitt innhold fire rettigheter – privatliv, familieliv, hjem og korrespondanse. De interessene som omfattes er generelt utformet, og ordlyden tilsier med dette at rettighetene verner et vidt spekter av interesser. Bestemmelsens første rettighet – privatliv – må imidlertid oppfattes som bestemmelsens hovedbegrep, og er vidt nok til å konsumere de øvrige.¹⁰¹

I Maria-avgjørelsen uttalte Høyesterett at begrepet ”privatliv” favner vidt og det finnes ingen uttømmende definisjon.¹⁰² Domstolen viser videre til at tolkningen av uttrykket ”privatliv” er først og fremst utviklet gjennom praksis fra den europeiske menneskerettsdomstol.

¹⁰¹ Jørgen Aall, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 5. Utgave, Bergen (2018) side 214

¹⁰² Rt. 2015 s. 93 avsnitt 58, jf. Rt. 2012 s. 2039 avsnitt 70.

I avgjørelsen *Niemietz mot Tyskland*¹⁰³ uttalte EMD at begrepet ”privatliv” må oppfattes som en samlebetegnelse, men at det verken er mulig eller nødvendig å definere uttrykket uttømmende. EMD forklarte at:

*” The Court does not consider it possible or necessary to attempt an exhaustive definition of the notion of "private life". However, it would be too restrictive to limit the notion to an "inner circle" in which the individual may live his own personal life as he chooses and to exclude therefrom entirely the outside world not encompassed within that circle. Respect for private life must also comprise to a certain degree the right to establish and develop relationships with other human beings.*¹⁰⁴

EMD understreket at begrepet ”privatliv” ikke kan begrenses til å kun gjelde individets ”indre sirkel”, men kan også gjelde utenfor det private hjem. Selv om det ikke kan etableres en uttømmende definisjon av hva som omfattes av ”privatliv”, har EMD fremhevet at det er noen forhold som i alle fall omfattes. Blant annet individets fysiske og psykiske integritet omfattes av begrepet.¹⁰⁵ Den fysiske og psykiske integriteten omfatter en rekke aspekter som identitet, seksuell orientering, navn og andre former for personlig identitet. Også datainformasjon om et individ omfattes av begrepet.¹⁰⁶

Ettersom EMD ikke anser det nødvendig å definere ”privatliv” uttømmende, taler dette for at det må foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle om det aktuelle tiltaket griper inn i rettighetene etter EMK art. 8.

4.2.2 Innebærer anvendelse av digital teknologi et inngrep i retten til privatliv?

I praksis vil kriminalomsorgen primært anvende digital teknologi som kontrolltiltak utenfor domfeltes hjem. Dette vil ha betydning for hvorvidt anvendelsen vil representere et inngrep etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

I avgjørelsen *P.G og J.H mot Storbritannia* hadde britisk politi mottatt informasjon om at et væpnet ran var planlagt av to mistenkte. Politiet hadde i den sammenheng iverksatt en rekke overvåkingstiltak både i mistenktes hjem og utenfor hjemmet. Ved spørsmålet om

¹⁰³ *Niemietz mot Tyskland* [C], 16 desember 1992 (sak 13710/88).

¹⁰⁴ *Niemietz mot Tyskland*, Avsnitt 29.

¹⁰⁵ *S. and Marper mot Storbritannia* [C], 04. desember 2008 (sak 30562/04 og 30566/04) avsnitt 66.

¹⁰⁶ *Leander mot Sverige* [C], 26. mars 1987 (sak 9248/81) avsnitt 48.

overvåkingen utenfor hjemmet representerte et inngrep i retten til privatliv, uttalte domstolen:
*”There are a number of elements relevant to a consideration of whether a person’s private life is concerned by measures effected outside a person’s home or private premises.”*¹⁰⁷

På den ene siden fremholde EMD at enhver overvåking på offentlig sted ikke nødvendigvis vil utgjøre et inngrep i privatlivet. For eksempel vil en person som går nedover gaten være synlig for alle som også er befinner seg på samme sted. Det samme vil gjelde for teknologisk overvåking på offentlig sted, når for eksempel en sikkerhetsvakt ser folk gjennom et sikkerhetskamera. På den andre siden uttalte domstolen at overvåkingen kan representere en inngrep i privatlivet i den grad overvåkingen er av systematisk eller permanent karakter.¹⁰⁸

I avgjørelsen *Uzun mot Tyskland* fant domstolen at GPS-overvåking og behandlingen av opplysninger om klagerens geografiske posisjon, representerte et inngrep i privatlivet. Tysk etterretningstjeneste hadde montert en GPS-sender på en bil som mistenkte ofte brukte. Formålet med sporingen var å avdekke om mistenkte hadde forbindelser til en terrorgruppe som tyske myndigheter hadde under etterforskning. Opplysningene om klagerens bevegelse hadde senere blitt fremlagt i en straffesak mot ham. Under vurderingen av hvorvidt GPS-sporing utenfor mistenktes hjem representerte et inngrep i privatlivet, fremhevet EMD flere sentrale elementer som måtte tas til følge:

*”Further elements which the Court has taken into account in this respect include the question whether there has been compilation of data on a particular individual, whether there has been processing or use of personal data or whether there has been publication of the material concerned in a manner or degree beyond that normally foreseeable.”*¹⁰⁹

EMD fant i avgjørelsen *Ben Faiza mot Frankrike*¹¹⁰ at lokalisering av klageren gjennom GPS, sammen med behandlingen av data i tilknytning til overvåkingen, innebar et inngrep i retten til respekt for privatliv etter EMK artikkel 8. Fransk politi hadde iverksatt GPS-overvåking av mistenktes bil som ledd i en etterforskning som gjaldt brudd på nasjonal narkotikalovgivning.

¹⁰⁷ *P.G og J.H mot Storbritannia* [C], 25. september 2001 (sak 44787/98) avsnitt 57.

¹⁰⁸ *P.G og J.H mot Storbritannia*, avsnitt 57.

¹⁰⁹ *Uzun mot Tyskland* [C], 02. september 2010 (sak 35623/05) avsnitt 45.

¹¹⁰ *Ben Faiza mot Frankrike* [C], 08. februar 2018 (sak 31446/12).

Domstolen avgjorde at GPS-overvåkingen som viste domfeltes bevegelse representerte et inngrep i hans privatliv.¹¹¹

I avgjørelsen *M. K mot Frankrike*¹¹² viste EMD at også innhenting av fingeravtrykk representerte et inngrep i retten til privatliv. Som ledd i en kriminaletterforskning hadde politiet i Frankrike innhentet fingeravtrykk av den mistenkte. Ved spørsmålet om dette var et inngrep i domfeltes rett til privatliv, uttalte domstolen at innhenting av fingeravtrykk med den hensikt å identifisere et individ, var et inngrep i retten til respekt for privatliv.¹¹³

I senere praksis har EMD også pekt på at også selve lagringen av biologisk data om et individ faller inn under beskyttelsen av privatliv etter EMK artikkel 8. I avgjørelsen *Aycaguer mot Frankrike*¹¹⁴ hadde klageren blitt pågrepet av politiet som følge av deltakelse i en protest som eskalerte til voldelige opptøyer. Klageren ble pålagt å gi en biologisk prøve som skulle lagres i et dataarkiv. Klageren mente dette var et inngrep i hans rett til respekt for privatliv. Domstolen var enig, og begrunnet dette med at DNA-profiler inneholder store mengder av unik personlig informasjon.¹¹⁵ På samme vis fant domstolen i avgjørelsen *Leander mot Sverige*¹¹⁶ at selve lagring og oppbevaring av personopplysninger i seg selv er å regne som et inngrep i retten til privatliv. Klageren hevdet at lagringen av hans personlige opplysninger i et sikkerhetsarkiv krenket hans rett til privatliv etter EMK art. 8, noe domstolen sa seg enige i.

Avgjørelsene overfor omhandler bruk av digital teknologi som ledd i etterforskning av straffbare forhold. Siden tiltakene blir benyttet i en annen kontekst, kan dette tilsi at forholdene i de nevnte avgjørelsene ikke får direkte overføringsverdi for de digitale kontrolltiltak som gjelder i straffegjennomføring. Dette kan på den ene siden tale for at kriminalomsorgens anvendelse av digitale kontrolltiltak ikke innebærer et inngrep i privatlivet.

På den andre siden deler de konkrete tiltakene i avgjørelsene flere likhetstrekk med tiltakene som kriminalomsorgen kan benytte. Blant annet innebærer bruk av springsteknologi og

¹¹¹ *Ben Faiza mot Frankrike* avsnitt 66-68.

¹¹² *M. K mot Frankrike* [C], 18. april 2013 (sak 19522/09).

¹¹³ *M. K mot Frankrike*, avsnitt 29.

¹¹⁴ *Aycaguer mot France* [C], 22. juni 2017 (sak 8806/12).

¹¹⁵ *Aycaguer mot France*, avsnitt 33.

¹¹⁶ *Leander mot Sverige* [C], 26. mars 1987 (sak 9248/81).

biometri for å kontrollere domfelte under straffegjennomføring med elektronisk kontroll, behandling av personopplysninger.

Det kan blant annet trekkes likhetsbetraktninger fra avgjørelsen Uzun mot Tyskland. EMD understreket her at GPS-overvåking som innebærer innhenting og behandling av informasjon om et bestemt individ, kan innebære et inngrep i privatlivet. Dette syntes også forutsatt i avgjørelsen Ben Faiza mot Frankrike. Selv om kriminalomsorgens tiltak ikke anvendes som ledd i etterforskning, vil også anvendelsen av sporingsteknologi innebære blant annet opplysninger om domfeltes geografiske posisjon og bevegelse. Selv om tiltakene er benyttet i ulike kontekster, vil dette kunne tale for at kriminalomsorgens anvendelse av digital teknologi kan representere et inngrep i privatlivet.

Også bruk av biometri innebærer blant annet behandling av informasjon om domfelte, herunder gjennom fingeravtrykk og ansikt. I både Leander mot Sverige og M. K mot Frankrike understreker EMD at selve innhenting, lagringen og oppbevaringen av fingeravtrykk og andre biometriske personopplysninger, kan innebære et inngrep i privatlivet. Det kan etter dette se ut til at EMD legger opp til en vid angivelse for når et digitalt tiltak kan representere et inngrep i privatlivet. Dette taler for at kriminalomsorgens anvendelse av digitale kontrolltiltak kan representere et inngrep i domfeltes privatliv.

Sett i lys av de nevnte avgjørelsene overfor, er det nærliggende å anta at anvendelse av sporingsteknologi og biometri kan karakteriseres som et ”inngrep” i privatlivet etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

Selv om anvendelse av digital teknologi for å kontrollere domfelte under soning kan betegnes som et inngrep, er det ikke tilstrekkelig for at det skal kvalifisere til brudd på retten til privatliv etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8. Det må følgelig vurderes hvorvidt de øvrige vilkårene for rettmessig inngrep foreligger, jf. EMK artikkel 8 nr. 2

4.3 Inngrepet må ha hjemmel i lov

4.3.1 Hva ligger i kravet om hjemmel i lov?

Etter både Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 stilles det krav om at det aktuelle inngrepet må ha hjemmel i lov. For norsk rett inneholder Grunnloven også et generelt krav om at myndighetenes inngrep overfor den enkelte krever hjemmel i formell lov gjennom

legalitetsprinsippet som er kodifisert ved Grunnloven. § 113. Ved inngrep i Grunnloven § 102 har Høyesterett bekreftet at det må foreligge tilstrekkelig hjemmel.¹¹⁷

EMK artikkel 8 annet ledd fremholder at inngrepet må være *”in accordance with the law.”* En oversettende tolkning av ordlyden tilsier at inngrep må være i samsvar med lov. EMD har ved en rekke avgjørelser lagt til grunn at ethvert inngrep av offentlig myndighet i rettighetene som omfatter respekt for privatlivet, krever forankring i nasjonal lovgivning.¹¹⁸ Dette innebærer at det aktuelle inngrepet må være regulert av nasjonale lovhjemler som gir offentlig myndighet legitimitet til å foreta inngrepet.

EMD har i den videre sammenheng med kravet om forankring i nasjonal lovgivning uttalt at det ikke er avgjørende om lovhjemmelen er formell eller bygger på rettspraksis.

Konvensjonens lovbegrep har med andre ord blitt tolket autonomt.¹¹⁹ Dette ble bekreftet av EMD i avgjørelsen *Sunday Times mot Storbritannia*, hvor domstolen uttalte at det ville stride mot intensjonen til den europeiske menneskerettskonvensjonen dersom inngrep krevde forankring i formell lovgivning.¹²⁰ På dette punkt er det norske lovkravet strengere enn hva som godtas av EMD. For norsk retts vedkommende gjelder legalitetsprinsippet i Grunnloven § 113 som fremholder at bare formell lov eller forskrift gitt med hjemmel i lov er godtatt som hjemmelsgrunnlag for inngrep. Det skjerpede lovkravet i norsk rett er ikke bare av hensyn til forutberegnelighet ved inngrep, men er også en konsekvens av at norske lovtradisjoner i stor grad har bygget på prinsipper som maktfordeling og demokrati.¹²¹

I vurderingen av hvorvidt det aktuelle inngrepet overholder kravet til hjemmel, har EMD fremholdt at vilkåret om hjemmel i lov ikke bare refererer krav om forankring i nasjonal rett, men også til krav om kvaliteten av selve loven. I avgjørelsen *Halford mot Storbritannia* ble dette beskrevet av EMD:

*”According to the Court’s well-established case-law, this expression does not only necessitate compliance with domestic law, but also relates to the quality of that law, requiring it to be compatible with the rule of law.”*¹²²

¹¹⁷ Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 28 og Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

¹¹⁸ *Sunday Times mot Storbritannia* [P], 26. april 1979 (sak 6538/74) avsnitt 47.

¹¹⁹ Aall (2018) side 116.

¹²⁰ *Sunday Times mot Storbritannia* avsnitt 47.

¹²¹ Aall (2018) side 115.

¹²² *Halford mot The United Kingdom* [C], 25. juni 1997 (sak 20605/92) avsnitt 49.

Domstolen presiserer at det ikke bare stilles krav til at det eksisterer en nasjonal lovhjemmel, men også innholdsmessige krav til kvalitet av det nasjonale hjemmelsgrunnlaget. I prejudikatsavgjørelsen *Sunday Times mot Storbritannia* etablerte EMD prinsipper for hvilken grad av kvalitet som kreves.¹²³ Et første prinsipp er at loven må være tilstrekkelig tilgjengelig ("adequately accessible"). Med dette menes at borgerne må ha kunne ha tilgang til å gjøre seg kjent med gjeldende rettsregler i et gitt tilfelle. For det andre utledet domstolen et prinsipp om forutberegnelighet. Domstolen formulerer det slik som at loven må være tilstrekkelig presis ("sufficient precision"), og innebærer at loven må være presis nok til at individet har mulighet til å regulere sin adferd gjennom å kunne forutse enten på egenhånd eller gjennom juridisk bistand, hvilke konsekvenser en handling kan medføre.

I likhet med EMD, har Høyesterett også lagt til grunn at det oppstilles kvalitative krav for inngrep etter Grunnloven § 102. I Rt. 2014 s. 1105 uttalte Høyesterett at inngrep i Grunnloven § 102 ikke bare skje i den utstrekning det er hjemmel for dette i lov eller forskrift gitt med hjemmel i lov, men loven må i tillegg være tilgjengelig og så presis som forholdene tillater.¹²⁴

For at den aktuelle lovhjemmelen skal oppfylle de kvalitative kravene, stiller EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102 altså krav om tilgjengelighet og forutsigbarhet. I tillegg til krav om forutsigbarhet og tilgjengelighet har EMD også fremholdt at de nasjonale hjemmelsgrunnlagene må være i samsvar med rettsstatsprinsippet ("the rule of law"). Dette ble understreket av EMD i avgjørelsen *Malone mot Storbritannia*, hvor domstolen poengterte:

*"The Court would reiterate its opinion that the phrase "in accordance with the law" does not merely refer back to domestic law but also relates to the quality of the law, requiring it to be compatible with the rule of law, ... The phrase thus implies ... that there must be a measure of legal protection in domestic law against arbitrary interferences by public authorities with the rights safeguarded by paragraph 1. (art. 8-1)"*¹²⁵

Domstolen understreker at vilkåret om hjemmel i lov også innebærer at det eksisterer rettslige sikkerhetstiltak i nasjonal rett som har til hensikt å forhindre vilkårlig misbruk av de rettsregler som hjemler inngrep i de rettighetene som er vernet etter EMK artikkel 8 første

¹²³ *Sunday Times mot Storbritannia* avsnitt 49.

¹²⁴ Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 30.

¹²⁵ *Malone mot Storbritannia* [P], 02. august 1984 (sak 8691/79) avsnitt 67.

ledd. Også Høyesterett har oppstilt de samme minimumskriteriene for inngrep etter Grunnloven § 102.¹²⁶ EMD har i den sammenheng etablert en rekke minimumskriterier som lovgivningen må innfri. I avgjørelsen *Roman Zakharov mot Russland*¹²⁷ fremholdt domstolen:

*”In its case-law on secret measures of surveillance, the Court has developed the following minimum safeguards that should be set out in law in order to avoid abuses of power: the nature of offences which may give rise to an interception order; a definition of the categories of people liable to have their telephones tapped; a limit on the duration of telephone tapping; the procedure to be followed for examining, using and storing the data obtained; the precautions to be taken when communicating the data to other parties; and the circumstances in which recordings may or must be erased or destroyed.”*¹²⁸

EMD fremholder først og fremst at lovgivningen konkret må angi hvilke persongrupper inngrepet kan rettes mot. For det andre må lovgivningen gi en tidsmessig anvisning på hvor lenge inngrepet kan foregå. Videre må lovgivningen inneholde regler om lagring, bruk og sletting av de opplysninger innhentet i forbindelse med overvåkingen. EMD har gjennom flere avgjørelser bekreftet dette, og lagt til grunn at disse minimumsvilkårene også må gjelde for andre former for overvåking.¹²⁹

De avgjørelser nevnt overfor omhandler vilkår i konteksten der tiltakene gjelder skjult overvåking. Anvendelse av digitale kontrolltiltak står imidlertid i en særstilling ettersom de domfelte er klar over at slike kontrolltiltak kan anvendes. Ettersom anvendelse av digital teknologi er kjent for domfelte, kan dette på den ene siden tale for at de elementene EMD fremhever i de nevnte avgjørelsene får begrenset overføringsverdi til anvendelse av ikke-skjulte kontrolltiltak.

På den andre siden kan anvendelse av digital teknologi innebære et inngrep i domfeltes privatliv på lik linje med skjult overvåking. Ettersom domfelte er kjent med vedkommende kan utsettes for digitale kontrolltiltak, kan dette tale for at vilkåret om forutsigbarhet må tolkes strengt. Siden Kriminalomsorgen plikter å informere domfelte hvilken digital teknologi

¹²⁶ Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 30.

¹²⁷ *Roman Zakharov mot Russland* [GC], 04. desember 2015 (sak 47143/06).

¹²⁸ *Roman Zakharov mot Russland* avsnitt 231.

¹²⁹ *S. and Marper mot Storbritannia* avsnitt 99.

som vil bli brukt i domfeltes tilfelle, hvilke personopplysninger som vil bli behandlet som følge av bruken, og hvilke konsekvenser brudd som avdekkes kan medføre, vil de domfelte kunne forutse når anvendelse av digital teknologi vil finne sted og dermed tilpasse sitt handlingsmønster.

Dersom lovgivningen ikke er tilstrekkelig forutsigbar for domfelte, vil domfelte risikere å bli overvåket i tilfeller hvor vedkommende ikke er klar over at vedkommende bryter vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Dette vil kunne representere et vesentlig større inngrep i domfeltes privatliv. Videre vil anvendelsen av digitale kontrolltiltak innebære behandling av personlige opplysninger om vedkommende i like stor grad som skjult overvåking ville gjort. For eksempel vil både skjult og kjent GPS-overvåking inneholde de samme opplysninger, herunder domfeltes geografiske posisjon.

Også innhenting av biometri som fingeravtrykk vil inneholde de samme personlige opplysningene uavhengig om overvåkingen er kjent eller ikke. Dette taler for at vilkåret om rettsikkerhetsgarantier i nasjonal lovgivning også vil stå sterkt i vurderingen av om hjemmelsgrunnet oppfyller kravet.

På bakgrunn av de likhetstrekk fremhevet, vil de elementene utpenslet i avgjørelsene overfor også få betydning ved vurderingen av anvendelse av digitale kontrolltiltak.

Kravet til hjemmel i lov omfatter etter dette flere aspekter. I første rekke må den nasjonale lovgivningen oppfylle krav til presisjon og forutberegnelighet. For det andre må lovhjemmelen også inneholde visse sikkerhetsgarantier mot vilkårlighet. Det avgjørende for hvorvidt anvendelse av digital teknologi har hjemmel i lov er følgelig om inngrepet har tilstrekkelig forankring i norsk lov om og om loven oppfyller kravene til kvalitet.

4.3.2 Tilfredsstill den norske lovgivningen kravet om hjemmel i lov?

Hjemmelsgrunnlaget for anvendelse av digital teknologi er innført i strgfjfl. § 16 a fjerde ledd. Tiltaket er hjemlet i formell lovgivning og tilfredsstill med dette kravet om hjemmel i nasjonal lov som kan utledes av Grunnloven § 102, jf. § 113 og EMK artikkel 8. Den formelle forankringen i nasjonal rett taler med dette for at den norske lovgivningen tilfredsstill kravet om hjemmel i lov.

På den andre siden reguleres de materielle og prosessuelle vilkårene for anvendelse av digital teknologi hovedsakelig gjennom forskriften for straffegjennomføring § 7-5. Selv om forskrift

gitt med hjemmel i lov er tilfredsstillende hjemmelsgrunnlag etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, må det kunne antas at tilgjengeligheten til straffegjennomføringsforskriften er noe svakere enn hva tilfellet er for straffegjennomføringsloven. Sett i lys av de kvalitative kravene til tilgjengelighet, kan dette tale for at hjemmelsgrunnlaget ikke tilfredsstiller kravet om hjemmel i lov. Likevel, selv om store deler de materielle og prosessuelle reglene reguleres gjennom forskriften, vil borgerne gjennom søk på internett eller gjennom juridisk bistand, nokså enkelt kunne finne den supplerende forskriften. Dette taler for at den norske lovgivningen tilfredsstiller kravet til hjemmel i lov.

Etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 stilles det krav om at den nasjonale lovgivningen må være tilstrekkelig klar og presis.¹³⁰ Den sentrale vurderingen knytter seg dermed til om strgjfl. § 16 a og forskriften § 7-5 er så presist formulert at lovens sanksjoner er tilstrekkelig forutsigbar. Under denne vurderingen vil det først og fremst være av betydning om domfelte har anledning til å forutberegne når, og under hvilke omstendigheter kriminalomsorgen kan anvende digitale kontrolltiltak.

Det følger av strgjfl. § 16 a fjerde ledd at adgangen til å anvende digitale kontrolltiltak beror på om kriminalomsorgen finner det *”nødvendig for en sikkerhetsmessig forsvarelig av straffegjennomføring med elektronisk kontroll.”* Ordlyden gir ingen konkret anvisning på når og under hvilke omstendigheter kriminalomsorgen kan beslutte anvendelse av digital teknologi. Forskriften § 7-5 tredje ledd fremholder imidlertid at kriminalomsorgen kan beslutte bruk av digital teknologi dersom kontroll med radiofrekvensteknologi ikke er *”tilstrekkelig for å kontrollere at vilkårene for straffegjennomføring med elektronisk kontroll overholdes.”* Spørsmålet om når Kriminalomsorgen kan anvende digital teknologi må derfor leses i sammenheng med de krav og vilkår som domfelte har akseptert for å kunne gjennomføre straffen under elektronisk kontroll.

Etter forskriften § 7-3 tredje ledd fremkommer det at domfelte skal godta de krav om vilkår som kriminalomsorgen fastsetter for straffegjennomføringen. Retningslinjene fra kriminalomsorgen presiserer i denne sammenheng at domfelte skriftlig må godta de vilkår og krav som fastsettes i gjennomføringsplanen.¹³¹ Hvilke krav og vilkår som domfelte må forholde seg til, er videre regulert i forskriften § 7-4. Domfelte skal blant annet være

¹³⁰ Jf. punkt. 4.3.1.

¹³¹ Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll (2013) side 5.

sysselsatt under gjennomføringen, møte for kriminalomsorgen og være rusfri under hele straffegjennomføringen.

Forskriften § 7-5 gir videre en anvisning på hvordan og i hvilken utstrekning de ulike digitale kontrolltiltakene kan benyttes. Etter § 7-5 fjerde ledd fremholdes det at dersom Kriminalomsorgen beslutter å anvende sporingsteknologi, skal det benyttes *”situasjonsbestemt sporing.”* Med dette menes sporing som aktiveres når domfelte bryter vilkårene som er satt etter strgf. § 16 tredje ledd bokstav d og e. Bokstav d knytter seg til krav om at domfelte skal overholde bestemmelser om oppholdssted, mens bokstav e fremholder at kriminalomsorgen kan sette vilkår om forbud mot å ha samkvem med bestemte personer. Forskriften § 7-5 fjerde ledd fremholder i den sammenheng at dersom domfelte bryter disse vilkårene, kan kriminalomsorgen foreta kontinuerlig sporing av den domfeltes geografiske posisjon. Forskriften beskriver med dette konkret hvilke tilfeller domfelte kan forvente å bli overvåket gjennom sporingsteknologi. For tilfellet med biometriske kontrolltiltak fremholder forskriften § 7-5 sjette ledd at fingeravtrykk kan brukes til å bekrefte at domfelte er i boligen. Videre fremkommer det at ansiktsgjenkjenning benyttes til å bekrefte rett person ved bruk av fjernalkoholtesting ved utåndingsprøve. Forskriften angir med når domfelte kan forvente at kriminalomsorgen anvender biometriske kontrolltiltak.

I tillegg til den individuelle beskrivelsen av kontrolltiltakene, fremholder forskriften § 7-5 åttende ledd en forutsetning for anvendelse av disse digitale kontrolltiltakene, at kriminalomsorgen plikter å informere domfelte om hvilken digital teknologi som vil bli brukt i den domfeltes tilfelle. På samme vis plikter kriminalomsorgen å informere om hvilke personopplysninger som vil bli behandlet som følge av bruken, samt hvilke konsekvenser brudd som avdekkes kan medføre. Denne plikten medfører at domfelte blir orientert om omstendighetene rundt anvendelse av digital teknologi og kan dermed forutberegne sin rettsstilling.

Med utgangspunkt i de krav praksis har etablert om kvaliteten på lovgivningen, fremstår kvaliteten på de norske hjemmelsgrunnlagene tilstrekkelig presis og forutsigbar for domfelte. Den norske lovgivningen gir domfelte en presis anvisning på når og hvilke handlinger som gir grunnlag for anvendelse av digital teknologi, og må etter dette anses å være tilstrekkelig forutsigbar og presis nok til at domfelte kan forutberegne sin rettsstilling.

For at anvendelsen av digitale kontrolltiltak skal tilfredsstillende kravet om hjemmel i lov oppstilles det videre krav om at nasjonal lovgivning må inneholde sikkerhetsgarantier mot vilkårlig misbruk. Minimumsvilkårene utviklet av EMD vil her være av sentral betydning.¹³²

Anvendelse av digital teknologi omfatter behandling av personlige opplysninger om domfelte. I tilknytning til dette følger det av strgjfl. § 16 a siste ledd siste punktum at personopplysninger som behandles ved kontroll etter første punktum, skal slettes etter endt straffegjennomføring, med mindre de inngår i en sak om brudd på forutsetninger eller vilkår etter § 16 annet og tredje ledd.

På den ene siden har lovgiver med dette etablert en hovedregel om hvordan kriminalomsorgen skal behandle personopplysninger ved anvendelse av digital teknologi. Dette taler for at lovgivningen inneholder rettsikkerhetstiltak mot misbruk.

På den andre siden angir ikke strgjfl. § 16 a de nærmere rammene for hvordan personopplysningene behandles under selve straffegjennomføringen. Lovhjemmelen inneholder heller ingen eksplisitt henvisning til andre regelverk som kan gjelde på ved behandling av personopplysninger i tilknytning anvendelse av digital teknologi. Ved å ikke henviser til hvilke regler som gjelder for behandling av personopplysninger, kan forutsigbarheten til domfelte svekkes, og kan tale for at lovgivningen ikke tilfredsstillende kravet om sikkerhetsgarantier for misbruk.

Selv om strgjfl. § 16 a ikke nevner konkret hvilke saksbehandlingsregler som gjelder for behandling av personopplysninger ved anvendelse av digital teknologi, inneholder straffegjennomføringsloven spesielle regler for behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen i kapittel 1 A. Straffegjennomføringsloven § 4 a fremholder at personopplysningsloven¹³³ gjelder med utfyllende regler ved behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen.¹³⁴ Personopplysningsloven og tilhørende forskrift gjelder med dette generelt for behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen. De øvrige bestemmelsene i strgjfl. kapittel 1 A gjelder imidlertid spesielt for kriminalomsorgen.

¹³² *Roman Zakharov mot Russland* avsnitt 231. Se punkt. 4.3.1.

¹³³ Lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven).

¹³⁴ Forskrift 15. juni 2018 nr. 876 om behandling av personopplysninger.

Alle disse regelverkene må leses i sammenheng, og vil følgelig gjelde for behandlingen av personopplysninger innhentet i forbindelse med anvendelse av digitale kontrolltiltak.¹³⁵

Strgjfl. § 4 d fremholder hvilke personer kriminalomsorgen kan behandle opplysninger om. Dette gjelder først og fremst domfelte og innsatte, jf. bokstav a. Kriminalomsorgen kan også behandle opplysninger om blant pårørende og andre som har kontakt med den domfelte og innsatte, samt domfeltes barn og barnets pårørende. Lovgivningen presiserer altså den personkrets som det kan behandles personopplysninger om. Dette taler for at lovgivningen hindrer vilkårlighet og er følgelig tilfredsstillende.

Konkret hvilke opplysninger som kriminalomsorgen kan behandle fremkommer imidlertid ikke av Strgjfl. Kapittel 1 A. Dette kan tenkes å være en svakhet, ettersom domfelte ikke kan lese av selve loven hvilke opplysninger som behandles om vedkommende. Lovgiver har løst dette ved å stille krav om forskriftsregulering av saksbehandlingen i kriminalomsorgen, jf. Strgjfl. § 4e.¹³⁶ Lovgiver har gjennom forskriften etablert regler om blant annet hvilket rettsgrunnlag som hjemler behandlingen (bokstav a), hvilke opplysningskategorier som kan registreres (bokstav d), hvem i kriminalomsorgen som har tilgang til opplysningene (bokstav e), informasjonsplikt, innsyn, retting, sperring og sletting av opplysninger (bokstav g) og forskrift om informasjonssikkerhet og internkontroll (bokstav h). Lovgiver syntes med dette å ha etablert regulering som tar sikte på forhindre vilkårlig misbruk ved behandling av personopplysninger i forbindelse med anvendelse av digitale kontrolltiltak.

Lovgivningen om bruk, lagring og behandling av personopplysninger, samt regler om sletting og sperring av opplysninger synes i utgangspunktet å være tilstrekkelig regulert i straffegjennomføringsloven og tilhørende forskrifter. Det kan fremstå som en svakhet at lovgivningen rundt behandling av personopplysninger innhentet ved anvendelse av digital teknologi, er regulert i både lovgivning og ulike forskrifter. Dette kan stå i motstrid til EMDs krav om forutberegnelighet og presis lovhjemmel, og kan tale for at den nasjonale lovgivningen ikke tilfredsstillende kravet om hjemmel i lov. På den andre siden fremstår lovgivningen om behandling av personopplysninger utførlig regulert. Lovgiver syntes å ha regulert alle aspekter ved behandling av personopplysninger i forbindelse med anvendelse av

¹³⁵ Storvik (2019) side 125-126.

¹³⁶ Forskrift 20. september 2013 nr. 1099 om personopplysninger i kriminalomsorgen. (Heretter kriminalomsorgens personopplysningsforskrift).

digital teknologi. Dette taler for at den norske lovgivningen på dette punkt tilfredsstillers kravet om hjemmel i lov.

Den norske lovgivningen må etter dette anses å være både tilstrekkelig klar og presis. I den grad domfelte er klar over at kriminalomsorgen kan anvende digitale kontrolltiltak, gir lovgivningen tilstrekkelig anvisning på hvilke tilfeller, på hvilke vilkår og under hvilke omstendigheter anvendelse av digitale kontrolltiltak kan forekomme. Lovgivningen syntes også inneholde tilstrekkelige rettssikkerhetsgarantier som forhindrer misbruk av personopplysninger i forbindelse med tiltakene. På bakgrunn av dette kan det legges til grunn at de domfelte i tilstrekkelig grad kan forutberegne sin rettsstilling.

Den norske lovgivningen tilfredsstillers med dette kravet til hjemmel i lov.

4.4 Inngrepet må ivareta et legitimt formål

4.4.1 Hva er legitime formål?

Grunnloven § 102 krever videre at inngrepet må ivareta et legitimt formål for å kunne gjøre lovlige begrensninger i retten til privatliv.¹³⁷ Grunnlovsbestemmelsen gir imidlertid ingen anvisning på hvilke formål inngrepet må ivareta.

Etter EMK artikkel 8 annet ledd listes det opp hvilke formål inngrepet kan begrunnes i. EMD har forutsatt at formålene opplistet i artikkelen er uttømmende.¹³⁸ De hensyn som tiltaket må kunne begrunnes i er blant annet ”national security” (nasjonal sikkerhet), ”public safety” (offentlig trygghet), economic well-being of the country (landets økonomiske velferd), the ”prevention of disorder or crime” (forebygging av uorden eller kriminalitet), eller ”for the protection of the rights and freedom of others” (for å beskytte andres rettigheter og friheter).

Gjennomgående praksis fra EMD har vist at spørsmålet om relevante formål som regel ikke er gjenstand for inngående materiell drøftelse. Dette vises blant annet i avgjørelsen S.A.S mot Frankrike¹³⁹. Saken omhandlet spørsmål om nektelse av bruk av heldekkende ansiktsplagg i offentlig rom innebar krenkelse av blant annet av EMK art. 8. Ved spørsmålet om inngrepet forfulgte et legitimt formål uttalte retten på generelt grunnlag at ”[t]he Court’s practice is to be quite succinct when it verifies the existence of a legitimate aim within the meaning of the

¹³⁷ Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 28 og Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

¹³⁸ S.A.S mot Frankrike [GC], 01. juli 2014 (sak 43835/11) avsnitt 114.

¹³⁹ S.A.S mot Frankrike, 01. juli 2014 (sak 43835/11).

*second paragraphs of Articles 8 to 11 of the convention.*¹⁴⁰ Uttalelsen bekrefter at domstolen sjeldent bruker tid på å konstatere hvorvidt inngrepet faller inn under et av de formålene som er opplistet i artikkel 8 annet ledd. EMD har presisert at det er først og fremst de nasjonale myndighetene som har ansvaret for å vise at inngrepet følger et legitimt formål. Dette har blitt gjentatt i senere praksis fra EMD.¹⁴¹

4.4.2 Tilfredsstill den norske lovgivningen vilkåret om legitimt formål?

Etter Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8 annet ledd stilles det videre krav om at anvendelse av digital teknologi må forfølge et legitimt formål. Som beskrevet i punkt 4.4.1 er dette et vilkår som ikke blir drøftet inngående av verken Høyesterett eller EMD.

I strgf. § 2 første ledd fremheves det at et ledende formål med straffegjennomføringen er hensynet til ”samfunnets sikkerhet.” Dette fremgår også av forskriften § 1-2 som fremhever at hensynet til å motvirke straffbare handlinger er et sentralt formål. Videre peker regelverket på flere formål med kontroll og behandling av opplysninger om domfeltes geografiske posisjon og biometri. Blant annet er formålet å kontrollere at vedkommende følger den gjennomføringsplanen som er utarbeidet av kriminalomsorgen. Dette gjøres i den hensikt å sørge for at vedkommende overholder vilkårene for oppholdssted, reiseruter og forbudet mot rusbruk.¹⁴²

Et annet formål er at kriminalomsorgen skal kunne kontrollere eventuelle forbud mot å oppsøke eller ha omgang med bestemte personer eller grupperinger, herunder kriminelle personer eller rusbelastede miljøer. Videre er det et formål ved denne type kontroll, å kunne identifisere domfelte samt spore opp og pågripe domfelte ved brudd på de vilkår satt av kriminalomsorgen. Alle disse formålene har til hensikt at kriminalomsorgen skal kunne kontrollere mer effektivt og med dette styrke sikkerheten i samfunnet, og legge til rette for at denne gjennomføringsformen kan være aktuell for flere domfelte.¹⁴³

På bakgrunn av de formål som kontrolltiltakene begrunnes i etter nasjonal rett, er det naturlig å plassere de aktuelle kontrolltiltak under hensynene til enten ”offentlig trygghet”, ”for å forbygge uorden eller kriminalitet”, eller ”for å beskytte andres rettigheter og friheter” i EMK

¹⁴⁰ *S.A.S mot Frankrike* avsnitt 114.

¹⁴¹ *Mozer mot Moldova og Russland* [GC], 23. februar 2013 (sak 11138/10) avsnitt 194.

¹⁴² Forskrift om straffegjennomføring § 7-5, jf. Prop. 132 L (2018-2019) side 33-34.

¹⁴³ Prop. 132 L (2018-2019) side 37.

artikkel 8 annet ledd. Dette synes også forutsatt i forarbeidene til forarbeidene til straffegjennomføringsloven § 16 a.¹⁴⁴

Den norske lovgivningen tilfredsstiller med dette kravet til legitimt formål.

4.5 Inngrepet må være forholdsmessig

4.5.1 Hva menes med at inngrepet må være forholdsmessig?

Det tredje og siste vilkåret for at anvendelse av digital teknologi skal være rettmessig etter Grunnloven § 102 er at inngrepet er forholdsmessig.¹⁴⁵ Dette innebærer at man ikke skal gripe inn overfor individet i større omfang og med sterkere midler enn det som er nødvendig for å oppnå formålet med tiltaket.

I Maria-avgjørelsen uttalte Høyesterett at *”forholdsmessighetsvurderingen må ha for øye balansen mellom de beskyttede individuelle interessene på den ene siden og de legitime samfunnsbehovene som begrunner tiltaket på den andre.”*¹⁴⁶ Essensen i vilkåret om forholdsmessighet etter Grunnloven § 102 er altså en avveining mellom individets og samfunnets interesser i den konkrete situasjonen. Det konkrete spørsmålet i forholdsmessighetsvurderingen er hvorvidt samfunnets interesser er vesentlig nok til å oppveie eller overstyre individets interesser.¹⁴⁷

EMK artikkel 8 annet ledd fremholder at inngrepet må være *”necessary in a democratic society.”* Oversatt kan vilkåret formuleres som at inngrepet må være ”nødvendig i et demokratisk samfunn”. Ordlyden beskriver ikke nærmere konkret hva som ligger i dette vilkåret, men antyder at hvorvidt inngrepet er ”nødvendig i et demokratisk samfunn” beror på en konkret vurdering der inngrepet i de beskyttede rettighetene ikke skal være større enn hva som er nødvendig for å ivareta formålet.

EMD har gjennom praksis etablert en rekke retningslinjer for hvordan vilkåret må forstås. I avgjørelsen Halford mot Storbritannia uttalte domstolen at begrepet ”nødvendig” (necessary) ikke er synonymt med ”ønsket” (desirable), ”rimelig” (reasonable) og ”nyttig” (useful), men referer til at inngrepet må kunne begrunnes i et ”samfunnsmessig tvingende behov.” (a

¹⁴⁴ Prop. 132 L (2018-2019) side 34.

¹⁴⁵ Rt. 2014 s. 1105 avsnitt 28 og Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

¹⁴⁶ Rt. 2015 s. 93 avsnitt 60.

¹⁴⁷ Aall (2018) side 150-151.

pressing social need).¹⁴⁸ Dette er bekreftet av EMD ved flere anledninger og må anses som sikker rett. I forhold til kravet om et samfunnsmessig tvingende behov har domstolen uttalt at det beror på en proporsjonalitetsvurdering. I avgjørelsen *Z mot Finland* belyste domstolen hva som lå i proporsjonalitetsvurderingen:

In determining whether the impugned measures were "necessary in a democratic society", the Court will consider whether, in the light of the case as a whole, the reasons adduced to justify them were relevant and sufficient and whether the measures were proportionate to the legitimate aim pursued."¹⁴⁹

Domstolen legger med dette opp til en vurdering av hvorvidt begrunnelsen for å rettferdiggjøre inngrepet både er tilstrekkelig relevant, og hvorvidt inngrepet er proporsjonalt i forhold til det legitime formål som søkes oppnådd ved inngrepet.

Ved spørsmålet om inngrepet kan begrunnes i et "samfunnsmessig tvingende behov", har EMD presisert at vurderingen i utgangspunktet er overlatt til nasjonale myndigheter.¹⁵⁰ EMD har i den sammenheng gjentatte ganger fremholdt at nasjonale myndighetene er gitt en skjønsmessig myndighet ("margin of appreciation") til å legitimere inngrepet, men at domstolen har ansvar for kontrollere at inngrepets formål er i samsvar med konvensjonen. I avgjørelsen *Handyside mot Storbritannia* utdypet domstolen nærmere om den skjønnsmargin som er tillagt nasjonale myndigheter:

By reason of their direct and continuous contact with the vital forces of their countries, State authorities are in principle in a better position than the international judge to an opinion on the exact content of these requirements as well as on the "necessity" of a "restriction" or "penalty" intended to meet them."¹⁵¹

EMD la til grunn at de nasjonale myndighetene i utgangspunktet er best egnet til å begrunne at inngrepet er "nødvendig i et demokratisk samfunn." EMD har likevel presisert at

¹⁴⁸ *Halford mot Storbritannia* avsnitt 51.

¹⁴⁹ *Z mot Finland* [C], 25. februar 1997 (sak 22009/93) avsnitt 94.

¹⁵⁰ *Handyside mot Storbritannia* [P] 07. desember 1976 (sak 5493/72) avsnitt 48.

¹⁵¹ *Handyside mot Storbritannia* avsnitt 48.

begrunnelsen er gjenstand for overprøving, og det er EMD som har det endelige ordet ved avgjørelsen av hvorvidt inngrepet er nødvendig og proporsjonalt i det aktuelle tilfellet.¹⁵²

EMD har fremholdt at omfanget av den skjønnsmessige vurderingen vil variere ut fra hvilke interesser som blir berørt.¹⁵³ Når det er tale om individets personlige identitet vil skjønnsadgangen begrenses, mens skjønnsadgangen vil være bredere når saken reiser sensitive morale eller etiske spørsmål, eller når staten må balansere mellom konkurrerende private og offentlige interesser.¹⁵⁴ Dette kan sammenfattes ved at jo mer inngripende tiltaket er overfor individet, jo mindre er terskelen for bruk av skjønn.

Når EMD tar stilling til om inngrepet er proporsjonalt begrunnet av de nasjonale myndighetene, må domstolen først og fremst ta utgangspunkt i de lovgivende grunnene som begrunnet inngrepets nødvendighet.¹⁵⁵ Domstolen må særlig undersøke hvorvidt den lovgivende prosessen som ledet til inngrep i retten til privatliv var rettferdig og tar tilstrekkelig hensyn til de interessene som ivaretas av EMK artikkel 8.

4.5.2 Tilfredsstill den norske lovgivningen vilkåret om at inngrepet må være forholdsmessig?

For at anvendelse av digital teknologi skal være i samsvar med Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, må det kunne påvises et pressede samfunnsbehov som tilsier at behovet for å gjøre inngrep veier tyngre enn hensynet til den domfelte, og at inngrepet etter en samlet vurdering er proporsjonalt. Den sentrale vurderingen er om lovgiver har vurdert nødvendigheten ved å tillate anvendelse av digital teknologi som kontrolltiltak ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og hvorvidt det er foretatt en avveining mellom samfunnets og domfeltes interesser. Spørsmålet i det følgende er om det var nødvendig å innføre bruk av digitale kontrolltiltak slik metoden fremholdes av strgf. § 16 a og forskriften § 7-5.

I dag benytter kriminalomsorgen radiofrekvens-basert teknologi ved straffegjennomføring med elektronisk kontroll.¹⁵⁶ I justisdepartementets høringsnotat ble det pekt på flere svakheter ved dagens kontrollregime som nødvendiggjorde at dagens RF-teknologi i noen

¹⁵² *Dudgeon mot Storbritannia* [P], 22. oktober 1981 (sak 7525/76) avsnitt 52.

¹⁵³ *Dudgeon mot Storbritannia* avsnitt 52.

¹⁵⁴ *Paradiso og Campanelli mot Italia* [GC], 24. januar 2017 (sak 25358/12) avsnitt 182-183.

¹⁵⁵ *A.-M.V mot Finland* [C], 23. mars 2017 (sak 53251/13) avsnitt 82-84.

¹⁵⁶ Prop. 132 L (2018-2019) side 24.

tilfeller måtte suppleres med annen teknologi for å sikre at straffegjennomføring med elektronisk kontroll skulle være sikkerhetsmessig forsvarlig.¹⁵⁷ Radiofrekvens-teknologien ga ikke mulighet til å identifisere eller spore opp domfeltes geografiske posisjon ved unnvikelse eller ved brudd på vilkår. Departementet fremholdt derfor at dagens RF-teknologi burde kunne kombineres med digital teknologi når sikkerhetsmessige grunner gjorde det nødvendig. Dette ville etter departementets mening både styrke kontrollen og bidra til å avverge kriminalitet samt beskytte fornærmede eller andre personer.¹⁵⁸ På bakgrunn av de begrensninger i dagens radiofrekvens-teknologi, kan dette tale for at innføringen av digitale kontrolltiltak var nødvendig.

I lovproposisjonen vurderte departementet at bruk av digital teknologi er nødvendig for å kontrollere at domfelte under straffegjennomføring med elektronisk kontroll overholder de vilkår som er satt.¹⁵⁹ Nødvendigheten måtte ses i sammenheng med de øvrige endringene ved lovvedtaket som åpnet for anvendelse av digital teknologi.¹⁶⁰ Ved lovvedtaket ble det også vedtatt en utvidelse av straffegjennomføringstiden fra fire til seks måneder.¹⁶¹ Departementet forklarte at en utvidelse av gjennomføringstiden, ville resultere i en utvidelse av den målgruppen av domfelte aktuelle for straffegjennomføring med elektronisk kontroll. En konsekvens av dette ville være at risikoen for vilkårsbrudd økte, og det vil derfor være behov for bedre kontrollregimer. Dette taler for at innføringen av digitale kontrolltiltak var nødvendig, og tilfredsstillende kravet til forholdsmessighet.

Departementet vurderte også at digitale kontrolltiltak ville gjøre kriminalomsorgens kontroll mer effektiv.¹⁶² Kontroll med domfelte gjennomføres primært av kriminalomsorgens ansatte som gjennomfører uanmeldt besøk i hjemmet eller på jobb, samtaler på det lokale friomsorgskontor, og urinprøvetaking. Departementet mente at i noen tilfeller kunne disse former for kontroll erstattes med anvendelse av digital teknologi, og følgelig gjøre kontrollen mer effektiv. Departementet fremholdte i den sammenheng at innføring av digital teknologi ville åpne for at straffegjennomføring med elektronisk kontroll ville bli tilgjengelig for domfelte som ikke hadde anledning til å gjennomføre straffen ved elektronisk kontroll fordi

¹⁵⁷ Høringsnotat (2017) om endringer i straffegjennomføringsloven(...) side 30.

¹⁵⁸ Høringsnotat (2017) om endringer i straffegjennomføringsloven(...) side 30.

¹⁵⁹ Prop. 132 L (2018-2019) side 30.

¹⁶⁰ Lovvedtak 20 (2019-2020) Lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv.

¹⁶¹ Strgjfl. § 16 a første ledd.

¹⁶² Prop. 132 L (2018-2019) side 30.

gjennomføringen ville være for ressurskrevende.¹⁶³ Det nevnes ikke hvilke persongrupper dette vil omfatte, men det er naturlig å tenke seg at domfelte bosatt i distriktet eller på steder hvor infrastrukturen vanskeliggjør effektiv kontroll, vil kunne søke om elektronisk kontroll nå som kriminalomsorgen kan benytte seg av digitale kontrolltiltak. Dette taler for at innføringen av digital teknologi var nødvendig, og dermed forholdsmessig.

På ene siden taler justisdepartementets vurderinger for at det var nødvendig å tillate anvendelse av digital teknologi. Departementet syntes å ha foretatt en konkret avveining mellom samfunnet og domfeltes interesser. Dette taler for at det var nødvendig å innføre anvendelse av digital teknologi, og at den norske lovgivningen tilfredsstillende vilkåret om at inngrepet må være forholdsmessig.

På den andre siden må det kunne antas at det kan oppleves som en belastning for domfelte å bli kontrollert med gjennom GPS-overvåking og fingeravtrykk eller ansiktsgjenkjenning, samt utsatt for registrering av sine personopplysninger. Under høringsinstansen syn på forslaget, uttrykte helsedirektoratet, Norsk forening for kriminalreform, Jussbuss og Rettspolitisk forening, skepsis til innføringen av digital teknologi.¹⁶⁴ Skepsisen var hovedsakelig knyttet til at innføringen av digital teknologi ikke var forholdsmessig, og at dagens kontroll med RF-basert teknologi var tilstrekkelig til å ivareta formålet. Også datatilsynet uttrykte bekymring til innføringen av digital teknologi.¹⁶⁵ Tilsynet uttalte at bruk av digital teknologi genererer data som kan gi mye informasjon om vedkommende. Etter datatilsynets mening kunne digitale kontrolltiltak innebære et mye større personverninngrep enn radiofrekvens-teknologien. Tilsynet etterlyste derfor en klar regulering av lagring og sletting av de opplysninger som genereres. Alle de nevnte høringsinstansene må sies å ha tilstrekkelig faglig kompetanse på rettsområdet, noe som kan tale for at anvendelsen av digital teknologi ikke var nødvendig å innføre, og at den norske lovgivningen ikke tilfredsstillende vilkåret om at inngrepet må være forholdsmessig. I innstillingen til lovvedtaket anerkjente departementet bekymringene fra høringsinstansene, men vurderte at dagens regler om personvern i straffegjennomføring var tilstrekkelig ivaretatt.¹⁶⁶ Departementet vurderte imidlertid det som nødvendig å innta en hovedregel om sletting av domfeltes sporings- og

¹⁶³ Prop. 132 L (2018-2019) side 30.

¹⁶⁴ Prop. 132 L (2018-2019) side 29-30.

¹⁶⁵ Prop. 132. L (2018-2019) side 30.

¹⁶⁶ Innst. 83 L (2019-2020) Innstilling fra justiskomiteen om Endringer i straffegjennomføringsloven mv. side 4.

biometriopplysninger når straffegjennomføringen var fullført. Denne hovedregelen er nå inntatt i strgf. § 16 a fjerde ledd siste setning.

Selv om anvendelse av digital teknologi genererer personopplysninger om domfelte, og på denne måten kan oppleves som en belastning for domfelte, er straffegjennomføring med elektronisk kontroll likevel ”frivillig” for domfelte, i den forstand at domfelte selv søker om å gjennomføre straffen med elektronisk kontroll. Gjennomføringsformen innvilges på bakgrunn av denne søknaden, og kan ikke gjennomføres med tvang eller uten medvirkning fra domfelte. Ved å få innvilget gjennomføring med elektronisk kontroll, slipper domfelte også sone straffen i fengsel, som må antas å være et strengere inngrep. Dette taler også for at anvendelse av digital teknologi er forholdsmessig.

Videre har lovgiver presisert at bruk av digitale kontrolltiltak skal vurderes individuelt i hvert enkelt tilfelle, og kun brukes så langt det er nødvendig for å ivareta formålet, jf. Strgf. § 16 a fjerde ledd, jf. forskriften § 7-5 niende ledd. Dette taler for at anvendelse av digital teknologi er forholdsmessig. I tillegg begrenser lovgivningen kontrollen til å ikke omfatte video- eller kommunikasjonsovervåking, samt at bruk av sporingsteknologi skal være situasjonsbestemt. Domfelte skal i tillegg informeres om hvilke digitale kontrolltiltak som kan anvendes, hvordan personopplysningene brukes, og konsekvensene av brudd som avdekkes. På bakgrunn av dette fremstår nødvendigheten av digitale kontrolltiltak forholdsmessig. Lovgiver har foretatt en tilstrekkelig avveining mellom samfunnets og domfeltes interesser. Det må etter dette kunne legges til grunn at begrunnelsen for å innføre digitale kontrolltiltak er tilstrekkelig og relevante, og må derfor anses som proporsjonalt.

Den norske lovgivningen tilfredsstillende med dette kravet om at inngrepet må være forholdsmessig.

5 Konklusjoner

Når det gjelder hvorvidt anvendelse av digitale kontrolltiltak etter strgjfl. § 16 a er i overensstemmelse med Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8, fremstår det klart at inngrepet oppfyller kravet til legitimt formål. Som vist under punkt 4.4.2 vil inngrepet kunne begrunnes i hensynet til offentlig trygghet, forebygging av uorden eller kriminalitet, eller for å beskytte andres rettigheter og friheter.

Når det gjelder kravet om hjemmel i lov syntes lovgivningen å være i samsvar med det kvalitative krav som stilles. Selv om forutsigbarheten kan fremstå svekket som følge av at anvendelsen av digitale kontrolltiltak reguleres i både lov og forskrift, må den nasjonale lovgivningen samlet sett antas å tilfredsstillere kravet om hjemmel i lov.

Når det gjelder spørsmålet om anvendelse av digital teknologi er forholdsmessig, syntes lovgiver å ha påvist relevante og tilstrekkelige grunner for at anvendelse av digitale kontrolltiltak er nødvendig og tilfredsstillende kravet om forholdsmessighet.

Det må likevel tas et forbehold om at det ikke er avklarende rettspraksis, men en samlet vurdering av rettskildebildet antyder at anvendelse av digital teknologi for å kontrollere domfelte under straffegjennomføring med elektronisk kontroll, er i samsvar med Grunnloven § 102.

Et særlig spørsmål er hvordan kriminalomsorgen vil praktisere disse kontrolltiltakene. Det fremstår klart at lovendringene som tillater kriminalomsorgen å anvende digital teknologi vil bidra til en kostnadsbesparende og mer effektiv kontroll av de domfelte som gjennomfører straff med elektronisk kontroll. Selv om anvendelse av disse kontrolltiltakene har blitt kritisert under arbeidet med lovendringene, vil kriminalomsorgen nå ha flere metoder for å kontrollere at domfelte overholder de krav og vilkår som er satt.

Kriminalomsorgen vil imidlertid måtte etablere en praksis for anvendelse som ikke medfører risiko for brudd på Grunnloven eller den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. Det må antas at kriminalomsorgen vil trenge tid til å innarbeide tilstrekkelige rutiner og retningslinjer for anvendelse ettersom lovendringene som legger grunnlaget for anvendelse av digital teknologi først trådte i kraft 01. september 2020.

En sentral forutsetning for at anvendelsen av digitale kontrolltiltak skal være rettmessig etter Grunnloven §102, er lik praksis på tvers av de regionale etatene. En lik praksis vil ikke bare

styrke den faglige kompetansen, men kan også bidra til å forhindre eventuelle brudd som vil kunne representere et inngrep i privatlivet til domfelte.

Kilderegister

Lover og forskrifter

Norske lover

Grunnloven	Kongerikets Norges Grunnlov 17. mai 1814.
Straffeprosessloven	Lov 22. mai 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker.
Menneskerettsloven	Lov 21. mai 1999 nr. 30 om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett.
Straffegjennomføringsloven	Lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv.
Straffeloven	Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff.
Personopplysningsloven	Lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger
Lov 20. desember 2019 nr. 105	om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

Forskrifter

Straffegjennomføringsforskriften	Forskrift 22. februar 2002 nr. 183 om straffegjennomføring.
Forskrift om endring av navn for Justis- og politidepartementet	Forskrift 11. november 2011 nr. 1090 om endring av navn fra Justis- og politidepartementet til Justis- og beredskapsdepartementet
Forskrift om personopplysninger	

i kriminalomsorgen	Forskrift 20. september 2013 nr. 1099 om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen.
Personopplysningsforskriften	Forskrift 15. juni 2018 nr. 876 om behandling av personopplysninger
Forskrift 24. juli 2020 nr. 1591	om endring i forskrift om straffegjennomføring og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen

Internasjonale konvensjoner

Europarådets konvensjon 4. november 1950 om beskyttelse av menneskerettigheter og de grunnleggende friheter (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen – EMK)

Forente nasjoner, *FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter*, vedtatt av de forente nasjoner 16. desember 1966, ratifisert av Norge 13. september 1972

Forente nasjoner, *FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter*, vedtatt 16. desember 1966, ratifisert av Norge 13. september 1972

Forente nasjoner, *FNs konvensjon om barnets rettigheter*, vedtatt 20. november 1989, ratifisert av Norge 8. januar 1991

Stortingsdokumenter, forarbeider og lignende

Lovforarbeider

Ot.prp. Nr. 5 (2000-2001) om lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)

Ot.prp. Nr. 90 (2003-2004) om lov om straff (straffeloven)

Ot.prp. Nr. 31 (2006-2007) om lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (Tiltak for å avvikle soningskøen og bedre innholdet i soningen mv.)

Stortingsmelding nr. 37 (2007-2008) Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn.

Dok. 16 (2011-2012) Rapport til Stortingets presidentskap fra Menneskerettighetsutvalget om menneskerettigheter i Grunnloven avgitt 19. desember 2011

Justis- og beredskapsdepartementet (2017) Høringsnotat – Endringer i straffegjennomføringsloven, forskrift om straffegjennomføring, og forskrift om behandling av personopplysninger i kriminalomsorgen (øke gjennomføringstiden for straffegjennomføringstiden med elektronisk kontroll mv.)

Prop. 132 L (2018-2019) Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

Innst. 83 L (2019-2020) Innstilling fra Justiskomiteen om Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

Lignende

Kongelig resolusjon om forskrift av delt ikraftsetting av lov 20. desember 2019 nr. 105 om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

Lovvedtak 20 (2019-2020) Lov om endringer i straffegjennomføringsloven mv. (gjennomføringstiden for straffegjennomføring med elektronisk kontroll mv.)

Rundskriv

Rundskriv fra Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, 27. oktober 2008 (Doknr. KSF-2008-9001)

Retningslinjer

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning. Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven, 16 mai 2002 (doknr. KSF-2002-9002)

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning, Retningslinjer for straffegjennomføring med elektronisk kontroll, 4. Mars 2009, revidert 08. oktober 2013 (doknr. KDI-2013-9001)

Rapporter mv.

Justis- og politidepartementet, Rask reaksjon – tiltak mot soningskø og for bedre innhold i soningen 15. mai 2006

Kriminalomsorgen, Årsrapport 2019, Tilgjengelig via

<https://www.kriminalomsorgen.no/getfile.php/4723841.823.jwijswnzsuilwb/%C3%85rsrapport+2019+for+kriminalomsorgen.pdf>

Rasmussen, Ingeborg, Vennemo Haakon, Sverdup, Sidsel og Haavardshom, Oscar, *Evaluering av soning med fotlenke*, Vista Analyse AS, 2016/02

Rettsavgjørelser

Rettspraksis fra Høyesterett

Rt. 1977 s. 1207

Rt. 2004 s. 1723

Rt. 2007 s. 252

Rt. 2014 s. 1105 (acta)

Rt. 2015 s. 93 (Maria)

Avgjørelser fra den europeiske menneskerettighetsdomstol (EMD)

Handyside mot Storbritannia, [P] saksnr. 5493/72, 07. desember 1976

Sunday Times mot Storbritannia, [P] saksnr. 6538/74, 26. april 1979

Dudgeon mot Storbritannia, [P] saksnr. 7525/76, 22. oktober 1981

Malone mot Storbritannia, [P] saksnr. 8691/79, 02. august 1984

Leander mot Sverige, [C] saksnr. 9248/81, 26. mars 1987

Niemietz mot Tyskland, [C] saksnr. 13710/88, 16. desember 1992

Z mot Finland, [C] saksnr. 22009/93, 25. februar 1997

Halford mot Storbritannia, [C] saksnr. 20605/92, 25. juni 1997

P.G og J.H mot Storbritannia, [C] saksnr. 44787/98, 25. september 2001

S. og Marper mot Storbritannia, [GC] saksnr. 30562/04 og 30566/04, 04. desember 2008

Uzun mot Tyskland, [C] saksnr. 35623/05, 02. september 2010

Mozer mot Moldova og Russland, [GC] saksnr. 11138/10, 23. februar 2013

M.K mot Frankrike, [C] saksnr. 19522/09, 18. april 2013

S.A.S mot Frankrike, [GC] saksnr. 43835/11, 01. juli 2014

Roman Zakharov mot Russland, [GC] saksnr. 47143/06, 04. desember 2015

Paradiso og Campanelli mot Italia, [GC] saksnr. 25358/12, 24. januar 2017

A.-M.V mot Finland, [C] saksnr. 53251/13, 23. mars 2017

Aycaguer mot Frankrike, [C] saksnr. 8806/12, 22. juni 2017

Ben Faiza mot Frankrike, [C] saksnr. 31446/12, 08. februar 2018

Litteratur

Juridisk litteratur

Aall, Jørgen, *Rettsstat og menneskerettigheter*, 5. Utgave, Bergen 2018

Eckhoff, Torstein, *Rettskildelære* 5. Utgave, Oslo 2001

Nygaard, Nils, *Rettsgrunnlag og standpunkt*, 2. Utg., 4. opplag, Universitetsforlaget 2004

Skoghøy, Jens Edvind A. *Menneskerettighetenes stilling etter Grunnloven*, volum 54, Lov og rett 04/15 2015, elektronisk artikkel, Adresse:

https://www.idunn.no/lor/2015/04/menneskerettighetenes_stilling_etter_grunnloven

Skoghøy, Jens-Edvind A. *Rett og rettsanvendelse*, 1. Utgave Universitetsforlaget 2018

Storvik, Birgitte, *Straffegjennomføring*, 3. Utgave, 2. Opplag Cappelen Damm AS Oslo 2019

Øster, Marianne K og Rokkan, Tore. *The Norwegian Approach to Electronic Monitoring: Changing the System and Making a Difference*, volum 31, nr. 1, Federal Sentencing Reporter 2018, DOI: <https://doi.org/10.1525/fsr.2018.31.1.75>

Øvrig litteratur

Dvergsdal, Henrik: *digitalisering i Store norske leksikon* på snl.no. Hentet 11. desember 2020 fra <https://snl.no/digitalisering>

Karlsen, Helene U. og Krogstad Grete, *Norsk ordbok bokmål*, 5. utgave, 1. opplag, Cappelen Damm AS, Oslo 2018

Nettartikler mv.

Pedja Kalajdzic og Emilie Louise Solberg, *Varsler de mest inngripende tiltakene Norge har hatt i fredstid*, NRK. Publisert 12. mars 2020 Adresse: <https://www.nrk.no/norge/varsler-de-mest-inngripende-tiltakene-norge-har-hatt-i-fredstid-1.14940376> (Sist sjekket 02. desember 2020).

Datatilsynet. Biometri, <https://www.datatilsynet.no/rettigheter-og-plikter/personopplysninger/biometri/> (sist sjekket 02. desember 2020).

Regjeringen, *Liste over virksomheter med kritisk samfunnsfunksjon og nøkkelpersonell som kan få tilbud om plass i barnehage og barneskole* (Oppdatert 28. mai 2020) <https://www.regjeringen.no/contentassets/8da70b8196a24296ae730eaf99056c1b/liste-over-kritiske-samfunnsfunksjoner-tabell.pdf> (sist sjekket 02. desember 2020)

Kriminalomsorgsdirektoratet. *Flere gjennomfører straff med fotlenke*. NTB, publisert 17. april 2020 <https://kommunikasjon.ntb.no/pressemelding/flere-gjennomforer-strauff-med-fotlenke?publisherId=17847130&releaseId=17883654> (sist sjekket 02. desember 2020).

Wasim Riaz, *Philip Manshaus dømt til 21 års forvaring*, Aftenposten 11. juni 2020. <https://www.aftenposten.no/norge/i/Op4E3E/philip-manshaus-doemt-til-21-aars-forvaring> (Sist sjekket 02. desember 2020).

Runa Røed, *Justisministeren vil ha fotlenke på overgrepsanmeldte*, VG, 1. september 2017
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/KwWAX/justisministeren-vil-ha-fotlenke-paa-overgrepsanmeldte> (sist sjekket 02. desember 2020).

